GŁOS POMORSKI

Nr. 248 — Rok 2. (GAZETA POMORSKA) **Numer pojedyńczy 50 mk.**

Prenumerata miejscowa: Przy odbiorze w ekspedycji i w agenturach miejscowych miesięcznie **900** mk., przedpłata na poczcie z odnoszeniem do domu miesięcznie **990** mk. — pod opaskę w Polsce 1150 mk., do Niemiec i W. M. Gdańska 350 mk. niem., do Francji 2,50 frc., do Anglji 0,5 shilings, do Stanów Zjednoczonych 25 centimes. W razie nieprzewidzianych wypadków jak strejki, przeszkody techniczne itd. prenumeratorzy nie mają prawa żądania niedostarczonych numerów lub zwrotu prenumeraty. — Rękopisów nadesłanych nie zwraca się.

Dyrektor przyjmuje od godz. 10-tej do 11-tej przed południem. Redaktor Naczelny przyjmuje od godz. 11-tej do 12-tej w południe.

Rachunek bieżący: Bank Powiatowy, Grudziądz, Bank Związku Sp. Zarobk. Danziger Privat-Aktienbank Gdańsk Grudziądz P. K. K. P. Grudziadz. — Konto czekowe: **Gdańsk nr. 2980.** Konto pocztowe: Kasa Oszczędności Oddział w Poznaniu nr 201193 Miejsce płatności i wykonania: Grudziądz.

Ogłoszenia: Wiersz wysokości milimetra w dziale ogłoszeniowym na stronie 8-łamowej 50 mk., w dziale reklamowym na stronie 1 3-łamowej przed tekstem 300, wśród tekstu 350, za tekstem 250, dla zagranicy z wyjątkiem W. M. Gdańska i Niemiec 200% nadwyżki w markach polskich lub ich wartości walutowej. Dla W. M. Gdańska: wiersz wysokości milimetra w dziale ogłoszeniowym na stronie 8-łam. 10 mk niem., w dziale reklamowym na stronie 1 3-łam. przed tekstem 35 mk. niem., wśród tekstu 45 mk. niem., za tekstem 30 mk. niem., dla Niemiec 50% nadwyżki. Za tłomaczenie 20%. — **Administracja nie przejmuje** odpowiedzialności za termin umieszczenia ogłoszenia Rachunki są płatne w 8 dniach; po upływie tego terminu dolicza się 5% ponad skonto bankowe.

Redakcja i Administracja: Groblowa 27/29. | GRUDZIĄDZ, niedziela, dnia 22-go października 1922 | Telefon Nr. 50 i 51.

Wstrzymanie wykonania wyroków w Moskwie.

MOSKWA 20. X. (Aj. Wsch.) — Wskutek interwencji prezesa polskiej delegacji repatrjacyjnej, p. St. Zielińskiego, władze sowieckie wstrzymały wykonanie wyroków 11-tu osób, skazanych przez trybunały rewolucyjne na karę śmierci: 1) księży Dworzeckiego, Szyszki, Gilsa, Poluszki, skazanych w Kamieńcu Podolskim za opór przy rekwizycji kosztowności kościelnych: 2) Sudzickiego, sztabs-kapitana armji rosyjskiej, i Natalji Wiskubowej, skazanych w Kijowie pod zarzutem szpiegostwa na rzecz wojskowej misji francuskiej w Warszawie; 3) Jana Romanowskiego, Jana Próchniewicza, Alfonsa Grokało Morawskiego, Matyldy Abramowiczówny, Juljana Iwaszkiewicza, skazanych w Mińsku pod zarzutem szpiegostwa i ukrywania szpiegów.

Marszałek Foch w Rumunji.

Bukareszt, (PAT) Zrana odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika na cześć żołnierzy francuskich, poległych na polach bitew w Rumunji. W uroczystości wzięli udział marszałek Foch, jenerałowie Berthelet i Weygand, gabinet rumuński w pełnym składzie oraz ogromne tłumy publiczności. Jen. Berthelet wygłosił przemówienie, w którem dziękował rządowi i narodowi rumuńskiemu za święcenie pamięci poległych żołnierzy francuskich.

Święto zwycięstwa.

Paryż, (PAT). Senat przyjął wniosek, orzekający że dzień 11-go listopada, jako rocznica zawieszenia broni ma być corocznie uroczyście obchodzony jako święto zwycięstwa.

Przesilenie gabinetowe w Anglji.

Bonar Law następcą Lloyd Georga.

Leatfield, 20 10. (Pat. R. R.) Po konferencji konserwatystów niezwłocznie nastąpiły konferencje unjonistycznych członków gabinetu i oddzielnie członków gabinetu liberałów, poczem Lloyd George zwołał pełne posiedzenie ministrów, należących do obu partji. W tym czasie król, bawiący w Sandringham, pospiesznie powrócił do Londynu i premjer po posiedzeniu gabinetu udał się do pałacu buckinghamskiego i tutaj wręczył dymisję gabinetu, którą król przyjął. Następnie król powołał do siebie Bonar Lawa, który przyjął misję utworzenia gabinetu.

Londyn, 20. 10. (Pat-Havas). Przyjęcie przez Bonar Lawa misji utworzenia gabinetu jest o tyle warunkowe, że uprzednio musi on być obrany na przewodniczącego partji konserwatywnej, aby móc stworzyć rząd. Zebranie partji konserwatywnej w tej sprawie odbędzie się prawdopodobnie w poniedziałek i do tego nie będą powzięte żadne decyzje definitywne w sprawie utworzenia gabinetu. W pewnych kołach politycznych utrzymuje się mniemanie, że pomimo wyników wczorajszej konferencji koserwatystów Chamberlain i Birkenhead będą współpracowali z Bonar Lewem w nowym gabinecie.

Żadna zmiana w polityce nowego rządu?

Londyn, 20. 10. (Pat. P. R.) „Daily Chronicle" daje wyraz przekonaniu, że zmiana gabinetu nie pociągnie za sobą żadnych zmian w zakresie polityki zagranicznej, jak również w stosunku do Irlandji. Dziennik przypuszcza, że ostatni traktat angielsko-irlandzki pozostanie w swej mocy.

Prasa francuska o przesileniu.

Paryż, 20 10. (Pat. P. R.) Cała dzisiejsza prasa paryska szeroko omawia dymisję gabinetu Lloyd George'a, wyrażając przy tem pragnienie, aby fakt ten położył też kres dotychczasowej dwuznacznej sytuacji. Dziennik wyraża nadzieję, ż stosunki francusko-angielskie zyskają na tem, i że będzie to miało dobroczynny wpływ na stosunki pomiędzy aljantami wogóle.

Jak p. Wiencek oszukuje inwalidów mieszczańską polityką.

Otrzymujemy następujące oświadczenie.

Oświadczenie Zarządu Inwalidów Wojennych.

Zredagowanie odezwy Komitetu przedwyborczego rzekomo inwalidzkiego, polecającej listę nr. 14 nastąpiło z pobudek jednostki wzgl. jednostek, która w pierwszej linji chce dostać się pod płaszczykiem inwalidów i wszystkich ofiar wojny na krzesło poselskie.

Wszystkim Kołom i Grupom Związku Inwalidów Wojennych Rz. P. Pomorza jak i Szan. Społeczeństwu donosimy, że odezwa ta nie wychodzi z ogółu inwalidzkiego, którego reprezentantem jest niżej podpisany Zarząd Wojewódzki, apolityczny, mający li tylko na sercu dobro ogółu, a nie dobro jednostek partyjnych, tem mniej takich, które z dnia na dzień to na prawo jak i lewo przeskakują, zawsze zależnie od czasu i okazji jaka im korzyści przynosi.

Z danych dotąd należy nawet przypuszczać, że figurują pod odezwą osoby, które o treści jej nic nie wiedzą.

Zarząd Wojewódzki
Związku Inwalidów Wojennych Rz. P. na Pomorze.

Niżej podpisani członkowie Związku Inw. Woj. Rzp. Polsk. Koła Chełmży oświadczamy kategorycznie, iż nie zgadzamy się z programem Centrum Mieszczańskiego, natomiast popierać będziemy tę partję, która dotychczas w sejmie ogół inwalidów popierała i przyrzekanie także nadal nas popierać.

Zw. Inw. Woj. Zarząd Koła chełmżyńsk. Skowroński. sekr. W. Jurkiewicz, przew. W. Złotowski za Radę Koła.

Partją tą jest jak wiadomo Chrześc. Narod. Stron. Pracy czyli Chrześcijańska Demokracja w której poseł Bigoński, sam inwalida tak dzielnie broni interesu inwalidów, wdów i sierót po wojakach.

Partja ta idzie do wyborów na liście nr. 8. (Red.)

W związku z powyższem oświadczeniem podamy w następnym numerze oświadczenie zarządu wojewódzkiego Związku Inw. Woj. Rz. Polskiej na Pomorze, z którego wynika nie dwuznacznie, iż ogół inwalidów pomorskich nie solidaryzuje się z „mieszczańską" polityką p. Wiencka.

Konferencja pokojowa.

Paryż, (PAT). Poincaré otrzymał od lorda Curzona pismo, w którem ten proponuje, aby konferencja pokojowa w sprawach Bliskiego Wschodu odbyła się 13 listopada w Lozannie. Francja zgadza się na wybór tej miejscowości, gdyby jednakże Turcja stanowczo się temu sprzeciwiała, w tym przypadku sprzymierzeńcy prawdopodobnie domagaliby się, aby konferencja odbyła się w Lugdunie.

P. P. S. a Bund.

Warszawa, 20. X (Tel. własny) Organ Poalesjonistów podaje: „W Ćmielowie, w powiecie opatowskim, na wiecu P. P. S. obecny poseł na sejm i kandydat do sejmu z listy P. P. S. p. Ponczak wezwał robotników żydowskich do głosowania na listę „Bundu". Fakt ten wskazuje raz jeszcze, jak bliskie są stosunki między P. P. S. a „Bundem".

Poznań, dnia 20. 10. 1922 r. (Tel. własny). Marki niemieckie (wypłata na Berlin) 3,17½— 3,15, marki niemieckie obrotów dokonano 11 240 000. Akcje bankowe: Bank Kwilecki Potocki i S-ka 450, Bank Związku Spółek Zarobkowych I—IX em. 250, Polski Bank Handlowy, Poznań 370, Poznański Bank Ziemian I—IV em. Akcje przemysłowe. Arkona ex prawa dokupu 350, Bydgoska Fabryka Mydeł 150, Cegielski H. I—VIII em. 590—600, Centrala Rolników I—V em. 165, Centrala Skór ex kup. 240, Hartwig C. 220, Hartwig Kantorowicz 970, Herzfeld Viktorius 460, Juno 400. Lubań Fabryka przetw. ziemn. 5000, Dr. Roman May 1400, Papiernia Bydgoszcz 275, Poznańska Spółka Drzewna I—V em. 690, Bracia Stabrowscy, Zapałki 375, Spółka Stolarska 800, „Unja" (dawn. Ventzki) I—II em. 580, Wagon, Ostrowo 250, Wisła, Bydgoszcz 1000, Wytwornia Chemiczna I—III em. 190, Zjednoczone Browary Grodziskie.

Warszawa, dnia 20 października 1922 r. (Tel. własny. Dolary amerykańskie 11 300—11 400, franki francuskie 862, marki niemieckie 3,35—3,25.

Piastowcy między sobą.

Warszawa, 21. 10. (Tel. własny.) Osławiony poseł Bryl założył nowy dziennik we Lwowie pod nazwą „Kurjer Ludowy", w którym ostro atakuje organ P. S. L. „Kurjer Lwowski", redaktorem którego jest p. Jampolski, z którym miał sprawę honorową. W dzienniku swym zarzuca poseł Bryl P. S. Lewi. że otrzymało ono na lokal wyborczy urzędowy lokal państwa polskiego.

Piastowcy nie walczą z P. P. Sem.

Warszawa, 21. 10. (Tel. własny). Wczoraj ukazała się odezwa „do ludu polskiego" stronnictwa „Piast" (P. S. L.) twierdzi ona, że reakcja przygotowuje zamach na konstytucje i przygotowuje podstawy pod przewrót monarchistyczny (!!) Program P. S. L. przewiduje podwyższenie podatków, ale jest na obszarni bankierów i przemysłowców, ale nie na zbogaconych chłopów—paskarzy. Wreszcie odezwa zapowiada walkę z wszystkiemi stronnictwami prawicowemi i centrowemi, nie wspomina jednak zupełnie o P. P. S. i U. P. R.

*

Wybory na Litwie kowieńskiej.

Berlin. (Pat.) Poselstwo litewskie w Berlinie donosi: Wybory na Litwie odbywały się spokojnie i bez przeszkód. Udział w wyborach wynosił przeszło 80. procent. Stosunek liczebny stronnictw w parlamencie ukształtuje się w sposób następujący: chrześcijańscy demokraci 44 procent, socjaliści ludowi 33 procent, socjal-demokraci 10 procent, postępowcy 3 procent. Nadto wybrano do parlamentu 1 Polaka, 5 Żydów i 2 bezpartyjnych.

Kłopoty niemieckie.

Berlin. (Pat.) „Vossische Zeitung" donosi, że niemieckie kasy chorych nie są w możności wypłacić honorarjów lekarskich przypadających na dzień 15 października. Idzie tu o sumę 100 miljonów marek.

Gdańsk, 21. X. (Tel. wł. **Mrk. pol. 35,50—36,00, dolary St. Zj. 4900—4200.**

Sekretarjat Chrześcijańskich Związków Zawodowych istnieje w Grudziądzu przy ulicy **Groblowej 31.** Otwarty jest od 8—1 i od 3—6.

Tam interesenci otrzymać mogą wszelkie informacje i porady w sprawach zawodowych itd. Kierownikiem jest p. **Jan Nowak. Telefon 713.**

Blamaż.

W numrze 279 socjalistycznego „Robotnika", wychodzącego w Warszawie, pojawił się artykuł wstępny p. t. „Chrz. Dem.", podpisany przez J. M. B. jednego z najtęższych czerwonych publicystów, który to artykuł ze względu na treść i myśli w nim zawarte, zasługuje na baczną uwagę.

Autor wspomianego artykułu, który miał za zadanie wykazać niecość (?) programu **chrześcijańsko-demokratycznego** — w historycznie przeprowadzonych przesłankach rzucił **bezwiednie kamień potępienia we własny, lewicowy obóz.**

Zanim przygwoździmy ten publiczny akt samopotępienia, nie od rzeczy będze zamieścić parę słów prawdy w odpowiedzi na podniesione zarzuty ze strony niefortunnego socjalistycznego publicysty.

P. J. M. B. zaznacza, iż „. . . . chjeniści oddawna stanowili zwartą falangę reakcji: Enludecy. dubadecy i chadecy zawsze szli razem w Sejmie i poza nim".

Na czem ta „reakcja" bloku narodowego polegała autor w pośpiechu czy też braku wszelkich danych, zapomniał napisać. . . .

Rzuciwszy następnie parę chaotycznych frazesów — naczelny publicysta z źle ukrywaną irytacja rozwodzi się nad potęgą ks.Adamskiego, który ma olbrzymi **wpływ na masy ludu polskiego w Poznańskiem i na Pomorzu.** Siłę tę moralną wodza chadecji upatruje autor z pewnego rodzaju żalem w wspaniałym rozkwicie chrześcijańsko-narodowej prasy. którą mocno dzierży w swych rękach czcigodny działacz społeczny ks. Adamski.

Na miłość Boską — to też są same słowa pochwały, uznania, stwierdzenia siły i znaczenia niestrudzonego bojownika i szermierza ideologji chrześcijańskiej. . .

Czy pan J. M. B. dobrze się zastanowił, co pisał?

Czy to było głosem duszy, wolnym od nakazów partyinych, a więc czystym głosem sumienia?

„. . . . . Ks. Adamski jeździł do Ameryki z akcjami Banku Spółek Zarobkowych, a świetny rozwój interesów po powrocie do kraju świadczy że podróż udała się".

Czyż nie spotkamy tu się znowu z publiczną pochwałą. iż ks.Adamski nietylko jako działacz społeczny, ale również i jako budowniczy współdzielczo-finansowy oddaje niespożyte zasługi polskiemu społeczeństwu. wyzyskiwanemu na każdym kroku przez przyjaciół „Robotnika", t. j. żydów, celowo obniżających walutę polską?

Ks. Adamski nie idzie śladem lewicowych apostołów, karmiących bezkrytycznie masy proletarjatu. ... chlebem nienawiści klasowej, czczym rozdźwiękiem podsycaniem namiętności i najniższych instynktów jakie jakie drzemią jezcze na dnie duszy nieuświadomionego ludu polskiego, albowiem walka dla ks. Adamskiego o podniesienie moralne i materjalne ludu przedstawia się w zgoła odmiennem świetle: **posiewem chrześcijańskiej sprawiedliwości społecznej zdąża równolegle posiew swojskiego, wolnego od żydowsko-niemieckich naleciałości czynu!**

Jakżesz ubogo wygląda wyprawa po dolary socjalisty Moraczewskiego do Ameryki?

Żebraniną funduszów na cele wywrotowe, czysto agitacyjne — nie rzucamy podwalin pod gmach niezależności gospodarczej i finansowej Polski.

O tem wie dobrze p. J, M. B. i pisząc o chadecji — **nieświadomie uwypuklił jej żywioły rozróst, a przedewszystkiem ogromne zasługi niepospolitego meża i zarazem duchownego wodza stronnictwa chrześcijańsko-demokratycznego: ks. Adamskiego.**

W końcu p. J. M. B. tak pisze:

„. . . Cały klub chadecki odznaczał się swą polityką wybitnie reakcyjną. Tak np. w czasie walki o konstytucję, chadecy domagali się nietylko szkoły wyznaniowej, ale sklerykalizowanie całego systemu nauczania. Ba! wbrew zagwarantowanej równości obywatelskiej i swobodom konstytucyjnym chadecy **dobijali się o język polski w szkołach mniejszości narodowych. Żądali by naczelnikiem państwa mógł być tylko katolik, by oficerem armji polskiej mógł zostać tylko Polak.**

Masz tobie!

Pan J. M. B. myśli postradał albo sądzi, że Czytelnicy są już tak naiwni, że największe głupstwo, ba! zbrodnię, ze stanowiska interesów narodowych, przyjmą za ewangelję czerwonej obłudy i żydowskiego fałszu!

Pan J. M. B. uważa za zbrodnie, iż posłowie chrześcijańsko-demokratyczni **domagali się w Sejmie języka polskiego w szkołach mniejszości. . . .**

Słyszycie Wyborcy?

Młodzież szkoły mniejszości narodowych na terenie **stwowego, jakim jest język polski** bo tego chcą żydzi, Ukraińcy, no i czerwona cała lewica!

Inwalidzi, wdowy i sieroty poznajcie waszych wrogów i przyjaciół.

(Ciąg dalszy).

Prace nad wygotowaniem samej ustawy inwalidzkiej, która miała załatwić całokształt praw i żądań inwalidów i rodzin po poległych postępowały bardzo opornie. Miało to następujące przyczyny:

Kluby chłopskie wydelegowały do Komisji Inwalidzkiej ludzi, którzy o tej sprawie nie mieli najmniejszego pojęcia i którzy, nie rozumiejąc tej sprawy albo na posiedzenia komisji nie przychodzili, albo, przyszedłszy, spali (dosłownie spali). Zdarzało się skutkiem tego, że przez kilka tygodni było trzeba odraczać posiedzenia komisji z powodu braku przepisanego regulaminem kompletu posłów.

Na te posiedzenia które doszły do skutku było trzeba posłów z rozmaitych klubów, jak P. P. S., N. P. R., Nar. Zjedn. Ludowe, Tugutowców i Witosowców specjalnie sprowadzać, co często czynił poseł Bigoński.

Według złożonych w aktach komisji list obecności, najpilniejszymi członkami Komisji Inwalidzkiej, którzy do zimy roku 1920 nie opuścili ani jednego posiedzenia, byli posłowie: ks. Sędzimir, z Nar. Zjedn. Ludowego, zmarły niedawno hr. Skarbek z Związku Ludowo-Narodowego i poseł Bigoński z Chrzešc. Demokracji.

Drugą przyczyną przewlekania obrad był widoczny opór czynników rządowych, ujawniający się w postępowaniu przedstawicieli Min. Spraw Wojskowych. Skoro tylko Komisja Inwalidzka kilka artykułów załatwiła, pojawiali się na posiedzeniach Komisji inwalidzkiej nowi prezdstawiciele Min. Spraw Wojskowych, którzy wnosili o zniesienie już powziętych uchwał i wznowienie obrad nad sprawami już załatwionemi. Te szkodliwe dla inwalidów zamierzenia Rządu popierali zawsze przedstawiciele klasowych stronnictw chłopskich (Witosowcy, Wyzwoleńcy, Stapińczycy), którzy, jak już zaznaczyliśmy — byli w kwestji inwalidzkiej kompletnymi analfabetami.

Dopiero od końca października 1920 roku prace nad ustawą inwalidzką potoczyły się w szybszem tempie, a to głównie dzięki temu, że wówczas został ustalony termin plebiscytu górnośląskiego na koniec stycznia 1921 roku, przed którym to terminem ustawa miała być wygotowaną, aby agitację Niemców pomiędzy inwalidami wojennymi na G.Śląsku sparaliżować. Skoro jednak termin plebicytu przesunięto na 20 marca 1921 roku, Rząd na którego czele stał wówcza p. Witos (!), zaczął robić nowe trudności!

Wobec tak wyraźnego bojkotu prac komisyjnych przez przedstawicieli Rządu poseł Bigoński zrzekł się w styczniu 1921 r. referatu, kładąc odpowiedzialność za ciągłe zwlekanie na Rząd i grożąc opublikowaniem skandalicznego traktowania sprawy inwalidzkiej przez czynniki rządowe. Dopiero to stanowcze wystąpienie przedstawicieli Chrz. Demokracji poskutkowało. Rząd się uląkł i opuścił drogę oporu, W dniu 18. 3. 1921 roku uchwalono ustawę inwalidzką przeciw głosom 2 witosowców.

Ustawa miała wejść w życie z dniem 1 maja 1921 roku. Gabinetowi p. Witosa pozostawiono więc 40 dni na przygotowanie i wydanie przepisów wykonawczych. Mimo to p. Witos z rządem swoim z zadania nie wywiązał się 1 maj 1921 roku, w którym to dniu szczególnie socjaliści mówili tak wiele o obronie biednych i upośledzonych, minął bez zmiany rozpaczliwego położenia inwalidów oraz rodzin po poległych.

I znów nie kto inny tylko klub poselski Chrz. Demokracji wystąpił do Rządu z wezwaniem, aby natychmiast wykonał ustawę inwalidzką (26. 5. 1921). Rząd pp. Witosa i Daszyńskiego na to żądanie jednak nie zareagował (!!!). Wobec tego przedłożyła Chrz. Demokracja p.Witosowi w dniu 6. 6. 1921 r. ultimatum, w którem dalsze swoje stanowisko w stosunku do gabinetu p. Witosa uzależnia m. i. od tego czy ,Rząd ustawę inwalidzką wykona, czy nie.

Prasa lewicowa wszystkich odcieni, nie wyłączając warszawskiego, socjalistycznego „Robotnika" i poznańskiej, enpeerowskiej „Prawdy", nazwała ten stanowczy kro kChrz. Demokracji, wpływający z szczerej troski o dobro pokrzywdzonych wojną inwalidów, wdów i sierot, demagogią. (!)

Pan Witos, widząc poparcie socjalistów i enpeerowców z jednej strony, a odosobienie Chrz. Demokracji z drugiej strony, odpowiedział na ultimatum powyższe milczeniem i ustawy nie wykonał. I wówczas Chrz. Demokracja przystąpiła (wdniu 13. 6. 1921 r.) do stanowczej walki zp. Witosem i całym jego gabinetem.

Nie uczynił tego ze względu na inwalidów żaden inny klub ,chociaż posłowie rozmaitych lewicowych klubów na wiecach mówili o konieczności takiego kroku (p. poseł Hertz z N. P. R. na wiecu inwalidów w Poznaniu.

Widząc, że rząd nie rychło wykona ustawę, zażądał znów nikt inny, lecz klub poselski Chrzešc. Demokracji wypłaty przynajmniej zaliczek. Żądanie to znalazło posłuch chociaż sam sposób wypłacenia zaliczek na renty pozostawiał dużo do życzenia. 22. 7. 1921 roku ponowiła Chrzešc. Demokracja żądanie to także w stosunku do wdów, sierót i rodziców poległych, synów żywicieli.

Kiedy ster rządu spoczął z woli grup lewicowych w rękach p. Ponikowskiego, zwróciła się Chrz. Demokracja także do niego z żadaniem, aby zaopatrzenie ofiar wojny uważał za najpilniejsze swoje zadanie (Interpelacja z 8. 11. 1921 r.)

Jak dobrze odczuwała Chrzešc. Demokracja położenie inwalidów i innych pokrzywdzonych wojną, o tem świadczy dzień 9 listopada 1921 r., w którym to dniu zgłodniałe masy inwalidów warszawskich urządziły pochód pod Sejm, aby przedstawić słuszne żądania swoje Marszałkowi Trapczyńkiemu. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, znajdujące się wówczas **pod** kierownictwem serd-ecznego przyjaciela p. Piłsudskiego, p. Downarowicza — nazwisko to warto dobrze zapamiętać — przeciwstawiło pochodowi policję, doszło do starcia i rozlewu krwi inwalidzkiej. Za interwencją posłów z Chrzešc. Demokracji, P. P. S. i N. P. R. pochód ostatecznie puszczono pod gmach sejmowy. I wtenczas przemówił do zgromadzonych, a rozgoryczonych mas inwalidzkich p. Barlicki wódz P. P. S., ciskał gromy i rzucał obietnice. Jeden z inwalidów rzekł wówczas: „Gdyby ten pan (Barlicki) był chociaż jeden raz wystąpił w naszej obronie na innem miejscu. nietylko na wiecu i na ulicy, możeby nam lepiej było". Ale tego się nikt nie doczekał.

(Dokończ. nastąpi.)

Zbogaceni posłowie ludowcy i socjaliści.

„Gazeta Poranna" podaje spis socjalistów i ludowców, którzy podczas swej karjery politycznej w Sejmie ustawodawczym nie zapominali o interesach osobistych, dorabiając się niejednokrotnie wcale ładnych majątków.

Prawa ręka Witosa poseł Jan Bryl kupił we Lwowie siedem kamienic, z których dwie sprzedał, a posiada jeszcze: 1. przy ulicy św. Zofji 5, 2. przy ulicy Dominikańskiej 4, 3. przy ulicy Murarskiej 4, 4. przy ulicy Rycerskiej 35, 5. przy ulicy Staszyca, pozatem kupił poseł Bryl: I. willę w Sopotach nad morzem, 2. folwark w Beremowcach 133 i pół morgów, 3. na nazwisko żony Melanji z Micheniów Brylowej folwark Zagórze pod Lwowem, 4. drukarnię „Prawda" w Krakowie, 5. las w Czuczyżu, 6. gazetę codzienną „Goniec" i tygodniki „Prawdę" i „Gazetę niedzielną".

Poseł Jachowicz kupił 70 morgów pola od hrabiego Potockiego.

Poseł Krężel — wieś Borowa, powiat Pilzno.

Poseł Toczek — 30 mórg pola.

Poseł Skrzypek — folwark Zamość koło Brzeżan; handlował rwnież dolarami.

Poseł Witos — Wróblewice, powiat Tarnów 300 mórg lasu, 400 mórg pola i młyn. Majątek ten zapisany jest na imię szwagra Witosa.

Poseł Margol dostał 18 mórg z majątku państwowego.

Poseł Bardel, będąc ministrem rolnictwa zawarł kontrakt z własnym synem i dwoma szwagrami na dostawę drzewa z lasów państwowych do tartaku w powiecie bęcheńskim Państwo straciło na jednym kontrakcie 7 miljonów marek

Poseł Rączkowski wywiózł 4 wagony skór do Jugosławji

Posłowie Kowalczuk i Makuch zakupili po 85 mórg pola z majątku Suszki właś. p. Grabowskiej.

Poseł socjalista Antoni Chudy z zawodu nauczyciel kupił w powiecie dolińskim majątek za 180 miljonów marek.

Poseł soc. Klemensiewicz kupił folwark Sygneczów pow Wieliczka.

Poseł Stapiński prezes stronnictwa ludowego (lewica posiada wieś Klimkówkę i kopalnie nafty w powiecie Krosno którą kupił tamtego roku za 350 maljonów marek.

Prasa francuska o upadku Lloyda George'a.

Paryż, (PAT.) P. B. Cała dzisiejsza prasa poranna szeroko omawia dymisję gabinetu Lloyd George'a, wyrażając przytem pragnienie, aby fakt ten położył też kres dotychczasowej dwuznacznej sytuacji. Dzienniki wyrażają nadzieję, że stosunki francusko-angielski tylko zyskają na tem i że będzie to miało dobroczynny wpływ na stosunki między aljantami wogóle. „Action Française" daje wyraz przeświadczeniu, że następca Lloyd George'a będzie pracował tak, jak on, a nawet właśnie lepiej, niż on w interesie imperjum brytyjskiego. „Victoire" pisze: Lloyd George leży obalony. Może teraz będzie można rozpocząć poważną pracę nad rekonstrukcją i pacyfikacją Europy." „Echo National" pisze: „Modą dnia będzie teraz niezawodnie powtarzanie, że upadek Lloyd George'a jest zwycięstwem Francji; a jednak ludzie rozważni wstrzymują się z wydawaniem takiego sądu, dopóki czas nie potwierdzi takiego mniemania. Według opinji „L'Oeuvre" wspólna sprawa sprzymierzonnch nic nie traci na wycofaniu się Lloyda George'a, jego zaś następca nie będzie jak tylko kierunek właśnie bardziej życzliwy w stosunku do Francji. „Petit Parisien" pisze: „Nie ulega wątpliwości, iż żaden gebinet angielski nie odniesie **korzyści z oddalenia się od Francji.**

Zbrodnią dalej jest, iż posłowie chrześcijańsko-demokratyczni w Sejmie żądali, **by naczelnikiem Państwa był katolik i by oficerem polskiej armii mógł** zostać **tylko** Polak.

To są rzeczy wprost nie do wiary!

Gdzie i w jakiem państwie żyjemy?

Czem Polska jest dla lewicy?

Czy zdewastowanym folwarkiem albo kopalnią, której akcje **każdy** może kupić. kto ma pieniądze?

Najwyższy czas urwać łeb socjalistyczno-żydowsko-niemieckiej hydrze najwyższy czas znieść tych zdrajców Ojczyzny i Wiary Świętej z widowni życia politycznego i państwowego.

Na prowokacje socjalistycznego ,Robotnika" i wogóle całej lewicy odpowie lud głosujac zwartą masy

góle całej lewicy odpowie **lud polski**, głosując zwartą **masą przy wyborach do Sejmu i Senatu na listę nr. 8.**

N. P. R. w świetle faktów.

(Ciąg dalszy.)

N. P. R. straciła dawno swoją niezależność polityczną. Są chwile, w której się porywa i idzie w dobrym kierunku. Ale zaraz pod naciskiem wpływów innych zawraca i czyni akurat to, czego nie chciała czynić pierwotnie. Przez złączenie się z Warszawą N. P. R. opanowały koła belwederskie, które osobę naczelnika Państwa ubóstwiają i stawiają bodaj wyżej, niż Polskę, dla których wola p. Piłsudskiego jest nakazem bezwzględnym. Najgoretsi zwolennicy naczelnika są złączeni w tajnem stowarzyszeniu, t. zn. „Związku Wolności". Związek ten stara się mieć swoich członków w rozmaitych partjach i organizacjach i przez tych członków wywiera na nie wpływ i nacisk. Wśród posłów i kierowników N. P. R. jest cały szereg członków „Związku Wolności" — którzy podług komendy, otrzymanej z góry, urabiają swe organizacje i stronnictwo.

Wystarczy przytoczyć kilka przykładów, aby wykazać, że Narodowa Partja Robotnicza wbrew swym intencjom pod naciskiem tych kół zmieniła swoją politykę.

1) Podczas głosowania nad konstytucją zależało przyjaciołom naczelnika Państwa bardzo na tem aby przyszły Prezydent Rzeczypospolitej był zarazem Naczelnym Wodzem. W żadnem państwie tego niema Prezydent ma być przecież kontrolerem wodza. Naczelny wódz wojsk musi być odpowiedzialny przed rządem i sejmem, — a prezydent Rzeczypospolitej nie może być odpowiedzialny przed rządem i nie powinien ponosić odpowiedzialności za błędy popełnione przy dowodzeniu wojskami.

Ale czy to naczelnik Państwa się uparł czy jego przyjaciele dość, że belwederska lewica koniecznie żądała przydzielenia Prezydentowi także dowództwa naczelnego.

Posłowie N. P. R. przyznawali że połączenie obu tych godności jest szkodliwe i niepożądane — ale głosowali jednak wbrew swemu przekonaniu w myśl życzenia lewicy.

2) Sprawa wileńska — zwłaszcza sprawa powiatów lidzkiego i brasławskiego. Naczelnik Państwa koniecznie żądał aby te dwa powiaty, oddawna do Polski przyłączone i pod polską administracją się znajdujące, jeszcze raz razem z Wileńszczyzną głosowały, czy mają należeć do Polski czy nie t. zn. podawano w wątpliwość należenie tych powiatów do Polski.

Większość klubów poselskiech sejmu oświadczyła się przeciw wnioskowi naczelnika Państwa. Klub N. P. R. także był temu przeciwny Naczelnik Państwa uparł się i groził podaniem się do dymisji. Zaczęto z lewicy obrabiać rozmaite kluby, i w trzy dni później klub poselski N. P. R. zmienił swoje zdanie i głosował za wolą naczelnika Państwa.

Na szczęście ludność Wileńszczyzny i tak oświadczyła się w olbrzymiej większości za Polską — więc nie wynikło stąd nieszczęścia. — ale gdy później rozpoczęły się targi o to, w jaki sposób Wileńszczyznę przyjąć do Polski — posłowie N. P. R. znowu nie narodowo—polski lecz separatystyczny popierali kierunek.

3) Sprawa ostatniego przesilenia gabinetu. Na pamiętnem zebraniu sejmowem rządu Ponikowskiego w czerwcu rb., gdy minister spraw zagranicznych Skirmunt referował o Konferencji w Genui i bardzo jasno mówił o potrzebie pokoju z bolszewikami, cały sejm razem z posłami N. P. R. wyraził mu zgodę i pochwałę.

W tym samym rządzie zasiadał minister skarbu Michalski którego N. P. R. mocno popierała w sprawie monopolu tytoniowego i w innych sprawach.

Nagle w kilka dni później naczelnik Państwa wbrew konstytucji spowodował rząd Ponikowskiego do ustąpienia. Nieszczęśliwy to dzień od **którego rozpoczął się znowu upadek straszliwy marki polskiej, największe źródło drożyzny.** Za granicą marka poczęła spadać raptownie, bo zagranica sobie powiedziała: „Jeśli naczelnik Państwa w Polsce usuwa rząd dlatego, że w nim jest minister spraw zagranicznych, co nie chce wojny, i ministra skarbu, który nie chce dać pieniędzy na nieskontrolowane wydatki wojskowe i inne, to widocznie naczelnik chce wojny. A jeśli Polska znowu chce się wdać niepotrzebnie we wojnę my do niej zaufania mieć nie możemy".

Marka polska spadła niesłychanie. Za czasów Michalskiego — a więc jeszcze przed trzema miesiącami — płaciliśmy za dolara 3—4 000 marek polskich, dziś płaci się około **dziesięciu tysięcy.**

To znaczy, że przez fatalny błąd polityczny naczelnika Państwa pieniądz polski stracił więcej niż połowę swej wartości.

Posłowie N. P. R. w pierwszej chwili oświadczyli i ogłosili, że uważają przesilenie za niepotrzebne — ale **zamiast odważnie i mężnie powiedzieć naczelnikowi Państwa, że takiej jego polityki popierać nie będą — zaraz znowu ulegli i znowu poszli razem z lewicą.**

Gdyby posłowie N. P. R. byli się wówczas zdobyli na odwagę i śmiało odmówili naczelnikowi Państwa poparcia — byłby naczelnik Państwa musiał zawrócić z drogi błędnej.

Wszakżeż, gdy chwilowa większość obozu narodowego w Sejmie bez N. P. R. wysunęła kandydaturę Korfantego — **marka polska natychmiast zaczęła iść w górę — dowód najlepszy, że taki rząd byłby miał zaufanie zagranicy i poparcie.**

Ale cóż, N. P. R-owscy posłowie **nie zdobyli się na odwagę obywatelską — lecz poszli znowu z socjalistami** i pomogli utrącić rząd Korfantego — a chcąc się uniewinnić wobec własnych członków, zaczęli błotem obrzucać Korfantego — którego niedawno swoim chcieli mieć partyjnikiem

N. P. R. wobec zarzutów, że trzyma z lewicą, broni się mówiąc, że pójście z socjalistami wymaga interes robotniczy!

Wobec tego pytamy się, czy sprawa szkoły wyznaniowej, sprawa Wilna, sprawa przesilenia gabinetowego a prawami czysto robotniczemi — a nie przeważnie politycznemi?

A zresztą, czy i w tych sprawach posłowie N. P. R. poszli za głosem robotnika polskigo i członków swoich, którzy dla tego odpadają od N. P. R., ponieważ nie godzą się na politykę, uprawnioną przez posłów i kierowników stronnictwa?

Czy zasługuje na poparcie stronnictwo, które tak niewyraźne i chwiejne zajmuje stanowisko w polityce?

Czy zasługuje na poparcie stronnictwo, które w taki sposób postępuje?

(Dokończenie nastąpi.

8 Głosujcie wszyscy na 8

Lista kandydatów Chrześcij. Związku Jedności na Pomorze.

Do Sejmu. Okręg Tczew:

Wojciech Korfanty,

poseł i publicysta — Katowice.

2. Franciszek Wałaszek roln. Ossówiec p. Lubawa;
3. Kazimierz Bolowski, urzędnik prywatny, Grudziądz;
4. Piotr Szturmowski, rolnik, Tomaszewo pow. kościerski;
5. Bronisław Mania, rolnik, Rajkowy p. tczewski;
6. Aleksander ks. Kupczyński, prob. i poseł, Duży Garc. pow. tczewski;
7. Antoni Abraham, robotnik, Gdynia.
8. Wawrzyniec Miotk rolnik Bendargowo;
9. Augustyn Wandtke, nauczyciel, Mosty p. pucki;
10. Ignacy Jakubowski, insp. szkolny Skarszewy, p. kościerski.

OKRĘG GRUDZIĄDZ:

1. Albin Nowicki, nauczyciel i poseł, Grudziądz;
2. Leonard Krzywiński, kupiec, przedst. Odrodzenia Gospodarczego Grudziądz;
3. Ks. Alfons Szulc, dziekan, Konaryny;
4. Czesław Pacer, urzędnik prywatny, Tuchola;
5. Bolesław Główczewski nauczyciel ludowy, Wiele pow. chojnicki;
6. Łucjan Prądzyński, rolnik, Skarpa pow. sępoleński;
7. Helena Kruszonowa, żona kupca, Grudziądz;
8. Michał Pacoszyński, syndykt Tow. kupieck.

OKRĘG TORUŃ:

1. Jan Marweg redaktor, Poznań;
2. Stanisław Ossowski, rolnik, Naimowo;
3. Ignacy Echaust, urzędnik kolejowy, Toruń;
4. Franciszek Sołtysiak, sekr. związkowy, Toruń;
5. Jan Sieciński, były rotmistrz wojsk polskich Działdowo;
6. Franciszek Dolatowski, rol., Otłoczyn, pow. toruński;
7. Anastazy Strehlau, rzemieślnik, Chełmno;
8. Alojzy Porzyński, urzednik pocztowy, Toruń;
9. Franciszek Wrzesiński, rolnik, Lipnica pow. wąbrzeski;
10. Sylwester Bizan, kupiec, Brodnica.

DO SENATU:

1. (Zw.) — Ks. Bolt Feliks, poseł, Srebrniki, powiat wąbrzeski.
2. (R.) — Janta-Połczyński Leon, Wysoka, powiat tucholski;
3. (Ch.) — Pohlmann, prof. gimn. Wejherowo.
4. (Zw.) — Dr. Ossowski Paweł, adwokat, Toruń;
5. (R.) — Frost Aleksander, rolnik włościanin, Bartołożno, pow. Starogardzki.
6. (Ch.) — Lewicka Rozalja, Toruń-Mokre.

8 Głosujcie wszyscy na 8

Broszury wyborcze.

N. P. R. w świetle jej programu pracy i działalności sejmowej

Stron 32. Nakładem Komitetu Wyborczego Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej. Poznań 1922. Cena dla celów wyborczych 60 marek.

Broszura omawia szczegółowo historję, program, pracę oraz działalność posłów enpeerowskich na terenie sejmowym. Nawet członkowi, siedzącemu bacznie życie polipolityczne naszego kraju, rozprawa otwiera oczy na perfidję i niedorzeczność programu i działalności N. P. R.. Po przeczytaniu broszury każdy wyborca uświadomi sobie, jakim szkodnikiem dla Polski i Kościoła katolickiego jest Narodowa Partja Robotnicza.

Komitetom Wyborczym dostarczy broszura bardzo bogatego materjału do przemówień i konferencji, wyborców zaś odstraszy od powierzenia swojej troski o losy państwa i Kościoła w ręce posłów Narodowej Partji Robotniczej.

Izabela Drwęska. Dlaczego głosowanie jest obowiązkiem sumienia każdej kobiety. Stron 11. Poznań. Nakład własny.

Kobiety polskie, które równocześnie z zmartwychwstaniem Ojczyzny otrzymały w darze najważniejsze prawo obywatelskie, nie zdają sobie sprawy, jak wielką rozporządzają bronią w życiu politycznem.

Broszurka poucza kobiety polskie o ich niesłychanie ważnej roli w życiu państwowem. Równocześnie przytacza zagadnienia, które właśnie dla kobiet mają bardzo wielkie znaczenie, jak sprawa szkoły, ślubów, alkoholizmu itd. Stąd kobieta nie może być obojętną w stosunku do składu przyszłego sejmu, lecz powinna sumiennie korzystać z prawa głosowania.

Pod koniec broszurka podaje praktyczne wskazówki, jak należy postępować w dniu wyborów.

Szkoła wyznaniowa czy mieszana.

Napisał ks. Stanisław Adamski, poseł do sejmu, nakład Księgarni Społecznej w Poznaniu, ulica Skarbowa 12, stron 80, cena 300 marek, dla celów wyborczych 240 marek za egzemplarz. W agitacji wyborczej sprawa szkoły wyznaniowej bardzo poważną odgrywa rolę. Najlepsze dla Polaków informacje w tym kierunku daje wyżej wymieniona broszura, która w rozdziale II-gim mówi o walce o szkolę wyznaniowej w sejmie. Opisano tam przebieg głosowania w sejmie, stanowisko, które zajęły poszczególne stronnictwa, a mianowicie Narodowa Partja Robotnicza, Polskie Stronnictwo Ludowe i „Wyzwolenie", wyjaśnia się rolę Żydów, wyświetla wyjątkowe prawa żydowskie w sprawach szkolnych. Rozpowszechnianie tej broszury przyczyni się w wysokim stopniu do wyjaśnienia sprawy i przekonania ludu, po której stronie jest słuszność.

Jan Lipecki, Wyzwolenie, (Zaraniarze-Thuguttowcy), stron 15. Nakład Księgarni Społecznej w Poznaniu, Skarbowa 12. Cena 180 marek, dla celów wyborczych 100 marek za egzemplarz.

Autor skreślił w swej broszurce dzieje powstania i rozwoju partji „Wyzwolenie", podkreślając jego najwybitniejsze cechy: antyreligijność i klasowość, i podając zarazem bezstronną ocenę działalności przywódców stronnictwa, a mianowicie zdemaskowanego przez Andrzeja Niemojewskiego, Milguję, Malinowskiego, prez. b. ministra Thugutta.

Okładkę broszury zdobi rysunek, przedstawiający dowcipną karykaturę wybitniejszych „Wyzwoleńców", posłów Thugutta, Rudzińskiego, Poniatowskiego, Dury, Smoły i Kosmowskiej.

8 8

Korfanty Korfanty

Chrześcijański Związek Jedności Narodowej.

Wielki Wiec Przedwyborczy

odbędzie się w **poniedziałek, 23 październik br., o godz. 7½ wieczorem, na sali Hotelu Warszawskiego.**

Przemawiać będą **poseł Marjan Seyda,** b. członek Kom. Nar. w Paryżu, **poseł Piotrowski z Poznania i p. Rzepecka z Poznania.**

Narodowe Stronnictwo Robotników

Chrześc. Narodowe Stronnictwo Pracy

Związek Ludowo Narodowy

Chrześc. Narodowe Stronnictwo Rolnicze

Narodowa Organizacja Kobiet

Komitet Odrodzenia Gospodarczego.

Korfanty Korfanty

8 8

Wielke zebranie przedwyborcze Chrześc. Związku Jedności Narodowej

odbyło się wczoraj wieczorem w sali Hotelu Warszawskiego pod przewodnictwem p. mec. **Wysockiego.** Protokół pisał p. **Kamrowski.** Po pięknym, doskonale opracowanym i z przejęciem wygłoszonym referacie p. **Kruszonowej** wygłosił drugi referat redaktor pisma naszego. Gdy wspomniał o chwili, kiedy to Paderewski przybyciem swem na ziemię wielkopolską dał hasło do powstania i wyswobodzenia dzielnicy naszej wyrwał się z piersi zebranych żywiołowy okrzyk: „Niech żyje Paderewski"! mała garstka, stojących we drzwiach przepełnionej sali socjalistów, uczestników wiecu z dnia poprzedniego zaś wołać poczęła „Niech żyje Piłsudski", a następnie wyprawiać burdy, chcąc przeszkodzić w spokojnem odbyciu obrad.

Gdy przewodniczący zagroził im usunięciem ze sali, uspokoili się i mówca referat swój zakończył bez przeszkód.

W dyskusji przemawiali pp. **Wstawski i Jabłoński,** obaj bardzo zapalnie; szczególnie ostatni, odznaczający się niezwykłą swadą oratorską, pozwał słuchaczy za sobą, którzy ciągłemi okrzykami na cześć Korfantego i hucznemi oklaskami dali wyraz jednomyślności swej i zgody na trafne wywody mówcy. Zebranie, które skupiło olbrzymią rzeszę obywatelstwa miasta naszego ze wszystkich stanów, szczególnie zaś robotników, było wielką manifestacją ich uczuć patrjotycznych i zgody ogólnej na listę nr. 8.

Wiadomości bieżące.

Kalendarz: Niedziela: Korduli i Brunona. Wschód słońca 6.38, zachód 4.56. Wschód księżyca 8.46 zach. 6.20.

MUZEUM otwarte w środy i soboty od godziny 12 do 2, w niedziele i święta od godz. 11 do 2.

BIBLJOTEKA I CZYTELNIA T. C. L. otwarta w dni powszednie od godz. 5—7, dla dzieci w środy i soboty od godz. 4—5.

—** **Teatr Miejski.** W sobotę, dnia 21 października po raz siódmy „Burmistrz Stylmondu".

W niedzielę, dnia 22 października po raz drugi „Wesoła Lola".

W poniedziałek, dnia 23 października o godzinie 3 po południu po raz szósty „Kościuszko pod Racławicami" przedstawienie dla wojska.

Wieczorem o godzinie 8-mej występ sióstr Redo z programem „Poezja w tańcu".

—** **Z Teatru Miejskiego.** W sobotę po raz siódmy cieszący się niebywałym powodzeniem „Burmistrz Stylmondu" z pp. Prus-Wysocką, Andrzejewskim, Lenkiem, Zbyszkowskim, Tokarską, Łozińskim — i Szymańskim na czele. „Burmistrz" doskonale grany przez wyżej wymieniony zespół robi na widzach potężne wrażenie, publiczność z zapartym oddechem śledzi przebieg akcji, przeżywając wraz z artystami męki serdeczne, co świadczy niejedna skrycie uroniona łezka. „Burmistrz" na razie schodzi z afisza ustępując miejsce „Wesołej Loli", która wszystkich żywym temperamentem pobudza do szczerej wesołości. „Wesoła Lola" na premjerze przyjęta nader sympatycznie, z licznemi śpiewami i doskonałym duetem tanecznem Burley'a będzie miała wielkie powodzenie. W poniedziałek po południu o godzinie 3-ciej „Kościuszko pod Racławicami" dla wojska. Wczorajsze przedstawienie dla dzieci było wyprzedane i niezliczona ilość młodzieży była zmuszoną odejść od kasy.

W poniedziałek, dnia 23 października o godzinie 8 wieczorem występ jednorazowy słynnych tancerek sióstr Redo, które po tournee artystycznym po całej Europie i Ameryce zawitały do ojczyzny i wszędzie z niebywałym powodzeniem występują. Przedstawienie poniedziałkowe będzie atrakcją dla Grudziądza i prosimy, aby żądni wrażeń artystycznych zaopatrzyli się w czas w bilety.

Bliższe szczegóły w programach. R. C.

† **Dnia 17 bm.** zmarł w Wrzeszczu pod Gdańskiem były właściciel fabryki A. Ventzki. Blumwe i Peters (dziś Tow. Akc. „Unja", Zjedn. Fabryki Maszyn), która niestrudzonej jego pracy i znajomości rzeczy zawdzięcza obecny swój rozkwit. Zmarły był także głównym współwłaścicielem dawniejszej drukarni i wydawnictwa „Gesellgera", która w roku 1920 przeszła na własność Tow. Akc. „Drukarnja Pomorska". — Także i tych zakładów rozwój w znacznej mierze jest zasługą zmarłego.

—** **Sekcja dramatyczna Tow. wiedzy wojskowej** urządza **dziś (w sobotę) wieczorem o godzinie 8-mej** na sali Tivoli przedstawienie „Bolszewicy". Reżyserja spoczywa w rękach p. kpt. Bohma. Ze względu na doniosły cel, który ma na oku Towarzystwo wiedzy wojskowej zaleca się, aby jaknajszczersza publiczność wzięła udział w wieczorku.

—** **Zawody w piłkę nożną.** W niedzielę, dnia 22 bm. odbedzie się o godzinie 15-tej na placu w koszarach Jagiełły metch footbalowy pomiędzy W. K. S. I. (reprezentacyjna drużyna tutejszego garnizonu) a klubem sport. „Powiwoj I".

—** **Proces przeciwko mordercom Kubiaków** odbędzie się w poniedziałek 23 bm. o godzinie 9 rano. Nareszcie spotka bezsumiennych bandytów zasłużona kara o przebiegu procesu będzie nam donosił specjalny sprawozdawca.

—** **Zakażenie przez banknoty pieniężne.** Panuje poniekąd zwyczaj, podczas liczenia pieniędzy papierowych, zwilżenia palcy językiem. Może to mieć bardzo złe skutki. Tak donoszą, iż pewien urzędnik pocztowy zachorował na raka. Choroba wzięła swój początek na języku i rozszerzyła się tak dalece, że nieszczęśliwy stracił już połowę twarzy. Po dokładnych dochodzeniach stwierdzono, iż ów urzędnik zakaził się, brudną dwumarkówką, okrytą zarodkami tej choroby.

—** **Nowe przepisy ubiorowe w armji.** W najbliższym czasie ukażą się uporządkowane i uzupełnione przepisy ubiorcze, nomujące na szereg lat wojska polskiego.

Przepis ubiorczy z 1919 r. zachowany zostanie możliwie całkowicie z wyjątkiem zmian narzuconych przez powstanie nowych rodzajów służby, przez względy praktyczne oraz przez skutki zarządzeń, któremi im zmieniono przepis ubioru polowego.

Jednym z tych skutków będzie wprowadzenie barwnych otoków na czapkach wszystkich rodzajów broni, co stworzy barwną czapkę garnizonową, jako pokojowy ubiór głowy. Otok na czapce będzie koloru patki. Piechota otrzyma więc otoki granatowe, artylerja ciemno-zielone itd. Kawalerja zatrzyma swe dotychczasowe oznaki.

O stroju paradnym niema obecnie mowy.

Wypustka przy patce na kołnierzu oznaczać będzie podrodzaj wojsk w danym rodzaju broni, a więc- np. czołgi otrzymają odmienną wypustkę (zieloną), przy patce piechoty; piechota górska — perłową itd.

Wprowadzenie wypustek przy patkach umożliwi zniesienie wielu emblematów na rękawach.

Ponieważ odnośny rozkaz ukaże się w najbliższych dniach byłoby wskazanem, aby pp. wojskowi wstrzymali się od nabywania czapek bez otoków, emblematów, jak również patek kolorowych, które ulegną częściowym dopełnieniom i zmianom z powodu zmian organizacyjnych w naszem wojsku.

—** **Koszta przesiedlenia wojskowych zawodowych w związku z przejściem w stan spoczynku.** Jako ważne dla wojskowych podajemy na liczne zapytania, że na zasadzie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnem wojskowych i ich rodzin, wojskowi zawodowi, przy przeniesieniu w stan spoczynku, oraz wdowy i sieroty po zawodowych wojskwych, zmarłych w służbie czynnej, mają prawo do jednorazowego przesiedlenia na koszt skarbu państwa, do przyszłego miejsca zamieszkania, na warunkach, przysługujących wojskowym zawodowym w służbie czynnej. Z tego prawa winni wojskowi korzystać w przeciągu jednego roku od dnia przeniesienia w stan spoczynku, wdowy zaś, względnie sieroty, w przeciągu jednego roku od śmierci męża, względnie ojca.

Wojskowi, przeniesieni w stan spoczynku, na zasadzie ustawy z dnia 29 maja 1920, tudzież wdowy i sieroty po wojskowych zawodowych W. P., zmarłych przed uchwaleniem ustawy z dnia 5 sierpnia 1922, mają prawo do korzystania z przesiedlenia na koszt skarbu w ciągu jednego roku od dnia uchwalenia ustawy z dnia 5 sierpnia 1922 r.

—** **Poszukiwanie spadkobierców.** Ministerjum Spraw Zagranicznych podaje do wiadomości, że w lipcu br. zmarł w Hawrze jako ofiara zabójstwa Stanisław Bilecki, robotnik, zamieszkały od 10 lat we Francji. Z dokumentów francuskich zmarłego udało si ę stwierdzić, że był dawniej obywatelem austrjackim, urodził się 2 grudnia 1890 r. z ojca Józefa (zmarłego) i matki Marji Szuckiej, i że miał 5 braci i sióstr, których imiona są następujące: Jan, Edward, Katarzyna, Anna i Genowefa. Nazwa miejsca urodzenia przekręcona w dokumentach francuskich, najprawdopodobniej będzie brzmiała Wierzbce lub Wierzbiec, przyczem zmarły miał podobno pochodzić z okolic Krakowa.

Ministerjum Spraw Zagranicznych wzywa niniejszem uprawnionych do pozostałego po zmarłym spadku (około 2000 franków francuskich w gotówce) krewnych o pisemne zgłoszenie swych praw z dołączeniem wyciągów ogólnych z matrykuł rodziny zmarłego pod adresem: Ministerjum Spraw Zagranicznych, Departament Konsularny ulica Fredry nr. 1.

W podaniach powołać się należy na nr. K. II. 22947/22.

—** **Kronika sądowa.** W dniu 18-tym października br. stawali przed Izbą Karną Sądu Okręgowego w Grudziądzu następujące osoby. 1. Jan Otlewski, robotnik z Kośc. Jani pow. Gniew i Bolesłtw Ossowski, robotnik z Kośc. Jani. Prokuratura tutejsza oskarżyła wyżej wymienionych o kradzież z włamaniem, a mianowicie w sierpniu 1921 r. skradli u k-s dziekana Wiśnickiego w Kośc. Jani pasy zapędowe, 1 linę, 1 młotek i kieszcze, w kwietniu br. skradli w tym samym miejscu kartofli z budynku zamkniętego, po przeprowadzeniu rozprawy skazała Izba karna Otlewskiego na 3 i pół miesiąca więzienia, Osowskiego na 5 miesięcy więzienia, również obydwuch na ponoszeynie kosztów sądowych. 2. Bolesława Szczygieł, ślusarz i ojciec jego Jan Szczygieł, rolnik, obaj z Pieniążkowa pow. Gniew — tutejsza prokuratura oskarżyła tychże w maju br. a mianowicie o to, iż Bolesław Sz. skradł Otłowski Kühnowi w W. Lublinie w kwietniu 1921 r. 1 wóz — a ojciec jego Jan Sz. iż skradziony wóz przyjał od syna swego przechowywał i używał go. — Sąd pokoju w Nowem skazał wyrokiem Bolesława Szczygła na 8 miesięcy więzienia za kradzież a Jana Szczygła na 1 miesiąc więzienia za paserstwo. Przeciw temu wyrokowi wnieśli obaj przez obrońcęapelację. — Izba karna zmieniła wyrok i skazała Bolesława Szczygła na 4 miesiące więzienia a Jana Sz. jak sąd pokoju.

3. Antoni Ziółkowski, robotnik z Chełmna, ulica Klasztorna o kradzież z włamaniem na szkode Neumanna w Złej wsi wspólnie z niejakim Lewandowskim skradł chleb i kurę. Zato skazała Izba Karna Ziółkowskiego na 6 tygodni aresztu — z wliczeniem aresztu śledczego od 29 lipca 1922 roku.

—** **Topielec.** Wczoraj przed południem około godziny 10-tej utopił się przy spuszczaniu pramu z chróstem przy Zakuszewie za twierdzą pewien uczeń Józef Kucharski z Parska. Winę prawdopodobnie ponosi pewien Wiśniewski, który kierował pracą przy naładowaniu pramu.

Jak się dowiadujemy od ojca Kucharskiego, dotychczas nie poczyniono żadnych kroków celem odnalezienia topielca. Stroskany ojciec prosi rybaków zamieszkałych przy Grudziądzu, żeby poszukiwali nieboszczyka syna. Odnalazcy zwłok wyznacza nagrodę w wysokości 10 000 marek. Czy nie mogłoby pogotowie rantunkowe tem się zająć?

—** **Mściwy zbrodniarz.** Dnia 10 bm. zamordował St. **Kruszkiewicz z Solca** swoją żonę w nocy uderzeniem topora. Powód mordu dotychczas nieznany. W szale wściekłości przeciw nieboszce i wszystkiemu co z nią pokrewne, uciekłszy przy nadejściu na krzyky żony o pomoc z bronią palną i amunicją, podpalił w następnym dniu tj. dnia 11 bm. zabudowania wuja swej żony p. Zasadzkiego w Trzeciwem. Spłonęły prawie całe zabudowania w wartości około 40 miljonów marek.

Dwa dni później, tj. 13 bm. o godzinie 3-ciej rano podpalił taksamo stodołe i stajnię swego teścia p. Śliwińskiego w Trzebczu powiat Chełmno.

Tegoż samego dnia wysłał do swego przyjaciela **pewnego** Jankowskigo z Trzebcza list, w którym oznajmia mu, **że nikt** inny nie był sprawcą wszystkich nieszczęść **jak tylko on,** gdyż on tym razem chciał być „sprawiedliwym sędzią".

Policja wszczęła energiczną akcję celem przychwycenia mordercy i podpalacza. Niebawem chyba nie minie zasłużona kara tę zwierze w ludzkiem ciele.

Ruch towarzystw.

—rt. **Baczność sokoli!** Podaję do wiadomości poszczególnych drużyn ćwiczących oraz wszystkich innych **członków** Sokoła, że z powodu uzasadnionego ustąpienia **naczelnika** gniazda druha Cywińskiego — funkcję tę powierzono **druhowi** Ponczkowi.

Przy tej sposobności przypominam, że regularne uczeszczanie na ćwiczenia należy do obowiązku **każdego** czynnego Sokoła.

Czołem!

Urbański, prezes Tow. Gimn. Sokół.

Z Pomorza.

—** **BRODNICA.** W zeszłą niedzielę zakończyło się strzelanie tutejszego Bractwa Strzeleckiego o premje. Najlepszy strzał oddał p. Zieleniewski a jako nagrodęotrzymał tłustego gąsiora. Jako drugi p. Nogajski — tłustą gęś. Udział w strzelaniu był dość ożywiony. We wtorek, dnia 17 o godzinie 8-mej wieczorem odbyła się tradycyjna kolacja i zabawa z tańcami.

—** **GDAŃSK. (Napad rabunkowy na polskiego żołnierza.)** Napady na wojskowych polskich w Gdańsku mnożą się z dnia na dzień. Ofiarą takiego napadu padł w zeszłą niedzielę po południu marynarz szeregowiec Habaj, rodem z Krakowa, należący do załogi polskiego statku wojennego „Kujawiak", stacjonowanego w porcie gdańskim. Wychodząc z restauracji „Bürgerschützenhaus" przy ulicy Halbe Alee został napadnięty przez kilku uzbrojonych Niemców, wyglądu wojskowego. Jeden z nich doskoczył z nienacka do żołnierza uderzając go kolbą browninga w twarz i w głowę. Wybił mu cztery zęby i zrobił mu w czaszcę dwie rany. Poczem rzucili się jego towarzysze na bezbronnego, bijąc i raniąc go okropnie. Nieprzytomnemu leżącemu na ziemi odebrano 40 tysięcy marek, jakie miał przy sobie. Na krzyk napadniętego nie zjawiła się zwykle obok restauracji patrolująca policja ani słynny Schupo. Gdy ciężko ranny po kilku godzinach przyszedł do siebie, udał się na swój statek, gdzie została mu udzielona pierwsza pomoc lekarska. Obandażowany został wysłany do Torunia do szpitalu okręgowego celem dalszego leczenia. Zaznacza się, iż żołnierz był w mundurze polskim, dozwolonym do noszenia załodze statku stacjonowanemu w Gdańsku.

Z całej Polski.

—** **POZNAŃ. (Tajemniczy zgon.)** W jednem z mieszkań przy ulicy Woźnej nr. 18 mieszkały od dłuższego czasu siostry Katarzyna i Michalina, starsze już kobiety, zajmujące się szyciem po domach. Ponieważ przez parę dni żadna z nich nie opuściła mieszkania, zaniepokoiło to sąsiadów i dali znać policji. Przy pomocy ślusarza otwarto drzwi do mieszkania Huserskich i jedną z nich, mianowicie Katarzynę znaleziono nieżywą w pozycji leżącej na łóżku. W mieszkaniu zastano ogromny nieład. Drugiej Huserskiej nie było w mieszkaniu i nie wiadomo, co się z nią stało. Śledztwo i sekcja zwłok wykaże, co było przyczyną zgonu Huserskiej. Policja poszukuje obecnie Michaliny Huserskiej.

—** POZNAŃ. (Z syndykatu dziennikarzy.) Na ostatnim zebraniu syndykatu dziennikarzy ziem zachodnio-polskich prezesem został wybrany p. Stanisław Kozicki, redaktor „Kurjera Poznańskiego", wiceprezesami: Djonizy Królikowski, redaktor „Gazety Poznańskiej" i Stanisław Kucik, kierownik poznańskiego oddziału Ag. Wschodniej.

—** WŁOCŁAWEK. (Za rozbicie wiecu). W tych dniach Sąd Okręgowy skazał na trzy miesiące więzienia niejakiego Kuźniaka, który rozpędził wiec w Radziejowie Kujawskim. Sprawę przeciwko Kuźniakowi wytoczył posterunek policyjny w Radziejowie. Oskarżonego bronił z urzędu p. adwokat Gostomski.

—** KRAKÓW. (Powódź). Wskutek długotrwałych deszczów stan wody na Wiśle podniósł się tak, że grozi na niżej położonych brzegach wylewem. Na wypadek wylewu budownictwo miejskie zarządziło środki ostrożności, jak również straż pożarna. Na Groblach Wisła zalała część fabryki betonu, znajdującej się nad samym brzegiem rzeki przy moście Zwierzynieckim.

—** LWÓW. (Bandy bolszewickie hulają.) Dnia 17 bm. rano pojawiła się banda rozbójnicza bolszewicka w okolicach między Chordorowem a Bóbrką. Banda ta była uzbrojona w karabiny i rewolwery i liczyła około 100 osób. Wpadła ona na folwark i poczęła go rabować. Wezwana policja nie była w stanie opanować sytuacji i zawezwała do pomocy wojsko. Na wieść o tem banda bolszewicko-ukraińska umknęła do lasu.

Las został niezwłocznie okrążony i część bandytów wpadła w ręce policji. Podobne bandy grasowały w powiatach Zborowskim i Brzeżańskim, w którym to dzierżawcy p. Rott zrabowano 13 miljonów marek. Podczas pościgu nastąpiła obustronna wymiana strzałów. 2-ch policjantów zastrzelono.

—** KRÓLEWSKA HUTA. (W sprawie kradzieży w P. K. K. P., o której donosiliśmy w telegramach, podaje „Goniec Śląski", że skradziono 40 miljonów marek niemieckich i 120 miljonów marek polskich.

—** RACIBÓRZ. (Wylew Odry). Jak donoszą z Raciborza, poziom wody na Odrze dosięga 6 m. 46 cm. Całe porzecze Odry stoi pod wodą. Również częściowo zalana jest t. zw. promenada. Liczne domy w Raciborzu stoją na poziomie wody. W niżej położonych miejscowościach zbiory zupełnie zostały zalane.

—** **Loterja Inwalidów Wojennych.** Piąty dzień.
100000 marek nr. 373884
5000 marek nr. 10138, 163776, 313919, 342893.
25000 mare4 nr. 8535, 67899, 80660, 118015, 212642, 24?057, 260513
20000 marek nr. 53952, 59244, 93332, 168?62, 180189, 205123, 316248, 347541, 357002, 37231, 400434, 449377.
10000 marek nr. 18017, 29542, 59183, 64680, 86838, 94?78, 117961, 129930, 144743, 148258, 149958, 173776, 179966, 180177, 206877, 226668, 234459, 238230, 278943, 285237, 349071, 355392, 358903, 400498, 441940, 457579, 470922.
5000 marek nr. 6049, 6469, 15690, ?0159, 24189, 27729, 32182, 34362, 53449, 57349, 61138, 78550, 85049, 94917, 97161, 104407, 122232, 124579, 13170?, 152?94, 154183, 160744, 16?891, 171293, 181803, 194934, 205154, 20710?, 218993, 226693, 229?99, 265465, 266132, 267308, 278554, 288134, 295811, 301598, 307231, 314865, 321593, 333873, 340149, 364682, 366342, 371664, 376696, 379694, 386525, 388567, 419316, 42?380, 438598, 459179, 480631, 487676.
2000 marek nr 3059, 3275, 62?8, 7471, 15320, 18876, 29054, 29832, 3564?, 36887, 40972, 50214, 51079, 53608, 5583?, 67945, 71229, 71355, 74509, 76133, 78504, 89242, 91290, 91952, 9?195, 93993, 101170, 101589, 105124, 108545, 109997, 113559, 115313, 118204, 128239, 120320, 134830, 136239, 138633, 145600, 154379, 160250, 164490, 166423, 169353, 171675, 177377, 179436, 179575, 17?857, 181766, 182334, 182399, 185914, 186526, 189270, 1092?2, 199292, 208216, 209805, 210011, 214661, 22601?, 2?8975, 24?755, 251684, 257203, 260446, 272163, 272860, 274729, 27858?, 279551, 281485, 289956, 290411, 291002, 293949, 297527, 299914, 302?65, 303257, ?07778, 307886, 323089, 323180, 32649?, 358505, 328511, 338901, 339887, 34?723, 351491, 359368, 352500, 357793, 373976, 377629, 384599, 383806, 413675, 416314, 417448, 418018, 424746, 433264, 436283, 436402, 438928, 443651, 45229?, 472113, 477319, 4888?2, 492128.

Sprawy społeczno-gospodarcze.

ROLNICTWO.

— Uchwałą z dnia 26 września br. postanowił Sejm ustawodawczy stosowanie także do lasów prywatnych w województwie Poznańskiem i Pomorskiem ustawy pruskiej z dnia 14. 8. 1876 (G. S. 373) w przedmiocie administracji lasów należących się gminom i zakładom publicznym z wyjątkiem paragrafów 8 i 9 (Monitor Polski nr. 219, 27. 9. 1922 r.). ARTYKUŁ.

PRZEMYSŁ.

— **Podrożenie wyrobów emaljowanych.** Z dobrze poinformowanego źródła otrzymujemy wiadomość: „W dniu 16. 10. rb. odbyło się w Warszawie zebranie Związku Fabryk Wyrobów Emaljowanych w Polsce.

Z powodu niezwykle szybkiej zwyżki cen wszystkich surowców i kosztów produkcji zjazd zmuszony był postanowić tymczasowe podniesienie dodatku do 1850 %.

Ponieważ dodatek nie odpowiada faktycznym kosztom produkcji, więc o ile waluta nasza nie podniesie się znacznie, dalsza zwyżka będzie wkrótce niestety nieunikniona".

KOMUNIKACJA.

— **Po wyższenie taryfy kolejowej** na kolejach gdańskich o 100%, nastąpi 1 listopada br.

Zagranica.

— **Szwajcarja o Polsce.** Szwajcarska delegacja gospodarcza, która niedawno zwiedziła Polskę, ogłasza w tutejszej prasie komunikat, w którym oświadcza, że na podstawie bezpośrednich swoich spostrzeżeń poczuwa się do obowiązku zwrócenia uwagi szwajcarskich sfer gospodarczych na obecny rozwój ekonomiczny Polski. Komunikat zachęca te sfery do zacieśnienia stosunków z Polską i zaleca im wrócenie się po bliższe informacje do szwajcarskiego biura zakupu i zbytu towarów w Zurychu, przy którem została utworzona specjalna komisja dla spraw dotyczących stosunków ekonomicznych szwajcarsko-polskich. W skład tej komisji weszli również uczestnicy wycieczki do Polski.

— **Sprawa unji Kolejowej.** Na wczorajszem pierwszem posiedzeniu międzynarodowej konferencji kolejowej na wniosek przedstawiciele Anglja obrano na przewodniczącego delegata Francji. Delegat niemiecki wyraził życzenie, aby współdziałanie poszczególnych zarządów kolejowych połączyło różne kraje rozłączone przez wojnę. Konferencja postanowiła wybrać komisję dla wypracowania projektu statutu międzynarodowej unji kolejowej, która ma być utworzona.

Rozmaitości.

× **Cuda i wynalazki w starożytności.** Z wyjątkiem siły pary, elektryki i materjałów wybuchowych, wszelkie zdobycze nowoczesnej nauki znane już były w starożytności. Takich prac jak budowa piramid w naszej epoce nie znamy. Zresztą i działanie pary znane było w starożytności.

W drugim wieku przed Chrystusem Hero z Aleksandrji zbudował maszynę, którą uważać można za pierwowzór parowej turbiny. Węgiel był zdawna używany w Chinach, dalej w zagłębiu Ruhry, w Anglji i w niektórych siedzibach nad Morzem Śródziemnem. Co się zaś tyczy elektryki, to elektryczność powietrzna znana była dawnym Egipcjanom, jako też Żydom, tak, że oni właściwie wynaleźli pierwszy piorunochron. Ogromne maszty i obeliski przed świątyniami egipskiemi, zakończone miedzianemi końcami, służyły, jak dowodzą znalezione papyrusy, jako piorunochromy. Ten sam cel miały ogromne słupy z bronzu o ukoronowaniu w kształcie lilji, stojące w drewnianej świątyni Salomona. Były one połączone z stojącemi na dachu z łańcuchami powiązanemi włóczniami i ze służącemi jako przewód ziemny zbiornikami wodnymi.

Salomon zaopatrzył Jerozolimę w nadzwyczajny wodociąg. Z basenów i jezior założonych na okolicznych wzgórzach tunelami i pagórkami szły wodociągi aż do Jerozolimy. Król Hiskia (727—669 przed Chr.) zaprowadził drugi wodociąg, który szedł przez 533 metrów długi tunel. Kanalizację w Jerozolimie zaprowadzono jeszcze za czasów Dawida (1055 przed Chr.), a osobne kanały odprowadzały wodę, inne zaś odpadki. Żydzi jednak nie byli pierwszymi założycielami wodociągów. Już przed nimi Asyryjczycy zakładali wodociągi, długie aż na 45 kilometrów. Najstarsze greckie podziemne przewody były w zamku w Mykene. Wspaniały był wodociąg w Pergamonie. Angielskie klozety z wodnem przepłukiwaniem znane były już 1300 przed Chr. na Krecie, która także założyła pierwszy amfiteatr o kamiennych schodach, pierwowzór późniejszego teatru. Wygrzebany w roku 1850 w Pozzuoli klozet był tak wspaniale urządzony, że archeologowie mieli go pierwotnie za... świątynię... Za czasów rzymskich wynaleziono centralne ogrzewanie, prowadząc ciepło rurami i kanałami z rezerwuaru znajdującego się pod podłogą...

Także szyby są wynalazkiem czasów rzymskich jakkolwiek szkło znane było znacznie dawniej. Wyroby szklanne znane były w Egipcie, Mykene i Krecie. Warsztat garncarski należy do najstarszych urządzeń egipskich. Wyrób fajansów przejęli Rzymianie od Egipcjan i z Mezopotamji i doprowadzili go do doskonałości. Papier i jedwab, to wynalazki chińskie, a bawełnę sadzono i tkano w Egipcie i Mezopotamji. Sztuka malarska w Egipcie ograniczała się do farb klejowych, freski stosowano w Grecji i na Krecie, skąd przyszły do Włoch. Starożytność znała także rytownictwo i farby olejne, których technika zatraciła się w latach późniejszych. Dopiero bracia Eyck znów ją wprowadzili. Później malowano farbami żywicznemi. Żywicę używano również przy konserwowaniu wina. Dionisos na końcu swej laski ma umieszczoną szyszkę. Tacyt wspomina już piwo a Homer miód jako napój. Mydło w starym Rzymie używano pierwotnie jako pomadę, a również jako środek barwiący włosy na rudobłąd. Sodę i potas znali Żydzi, a farby na włosy i szminki od niepamiętnych czasów były w użytku.

Mosty i architektura starożytności także z dzisiejszemi mogą pójść w zawody. Nebukadnezar wybudował w Babilonie nad Eufratem most na 900 metrów długi. Zbudowany z belek drewnianych spoczywał na 100 kamiennych słupach. Rzymianie budowali kamienne mosty łukowe, a wiele z nich stoi do dziś dnia. Babilończycy znali cement. Gościńce rzymskie rozciągały się na sieci 76 000 kilometrów i służyły zarówno handlowym jak strategicznym celom. Przy budowie tych gościńców trzymano się, jak przy dzisiejszych kolejach, zasady najkrótszej drogi, rozsadzano skały, budowano tunele, nasypywano wały, w bagnistych lasach wykładano drogi drzewem. Resztki tych w Germanji zakładanych dróg istnieją po dzień dzisiejszy. W Grecji na wzór dzisiejszy zakładano w gościńcach zagłębienia na koła, a więc zapowiedź późniejszych szyn. Widzimy, że słuszność miał ów mędrzec, który twierdził, że wszystko już raz było.

Nowości wydawnicze.

⊙ **„Hasło".** W latach 1916—17 wychodziło konspiracyjne w Warszawie na kartkach ulotnych pisemko „Hasło" z programem wolnej zjednoczonej niepodległej Polski katolickiej i ludowej.

Niemiecka władza okupacyjna prześladowała „Hasło" za zwalczanie jej podstępnych zamiarów względem społeczeństwa polskiego.

Redaktor „Hasła", teraźniejszy prezydent miasta Warszawy St. Nowodworski został wywieziony z kraju, a parę innych osób z redakcji uwięziono w cytadeli.

Obecnie grupa osób ożywionych ideałami chrześcijańsko-demokratycznemi, nawiązując dawną tradycję, powołała do życia tygodnik „Hasło", którego pierwszy numer wyszedł 15 października i zawiera treść następującą: Słowo wstępne przez St. Nowodworskiego, Nasze Credo, Zasługi Chrześcijańskiej Demokracji, Szlakiem Gospodarczym, Na widowni, Królowa Mórz a Polska, P. P. S. i ochrona lokatorów, Bez maski, Żądełka.

Cena numeru 150 marek. Redaktorem „Hasła" jest p.

Drukarnia Pomorska Tow. Akc. Grudziądz.
Za redakcję: Izydor Średzki

TUNGSRAM

wszędzie do nabycia!

BERSON

Obcasy i zelówki gumowe
BERSON
są trwałe i zachowują elegancję waszego obuwia

Berson-Kauczuk (Sp. z ogr. odp.) Centrala: Kraków Straszewskiego 2.

Zguby

TOREBKA ręczna (4012)

z pienię źmi i 2 obrączkami ślubnemi zaginęła w ul. Pańskiej. Uprasza zwrócić za wynagrodzeniem na ul Pańska 24

Różne

Posiada PANI wyczesane WŁOSY?

Wykonuję warkocze za cenę 1000 mrk. za sztukę. TESKE, 4010 Józefa Wybickiego 36.

Wyprzedaż!!

z powodu zwinięcia składu kolonialnego od 23. X. — 30. X. 22.

Polecam 3335

wszelkie towary kolonialne

po najniższych cenach.

M. Dumont, Pańska nr. 17.

Tow. Powstańców i Wojaków Grudziądz

urządza 22 bm. w salach Hotelu Warszawskiego

Wielką zabawę taneczną

Orkiestra wojskowa Urozmaicenia niespodzianki
Humor. Humor.
Początek o godz. 6-tej wiecz. Koniec??
3327 Pow woj.

Dla odsprzedających!

Przy odbiorze większych ilości

Papierosy: Sonnata Dubec M Droste

i tabakę do palenia

po cenach fabrycznych.

Cygara niżej cen fabrycznych.

Adolf Komossa

Specjalny interes towarów tabacznych.

Telefon 255 Grudziądz Telefon 255
Plac 23 Stycznia 15/25. 3331

LEŚNICZÓWKA (Park Miejski).

W niedzielę, dnia 22 b. m. 3315

Koncert artystyczny

O liczny udział uprasza

Fr. Szmelter.

Hurtownie! Hurtownie!

Papier listowy

poleca w teczkach hurtownie 10/10 bardzo korzystnie póki zapas starczy

Władysław Kulerski

Grudziądz, ul. Pańska nr. 19.

Drukarnia, księgarnia, skład papieru wyrób pieczątek.
3287

Baczność destylacje, fabryki

oraz

hurtownie wódek!

Przepisowe książki magazynowe

spirytusu rektyfikowanego

Rejestry przychodu i rozchodu

wódek gatunkowych.

Świadectwa przewozowe

oraz

wszelkie inne formularze

ma stale na składzie

Drukarnia Pomorska T. Akc.

Grudziądz, Groblowa 27/29

Kamienica

z interesem i fabryką,

w większem mieście Pomorza, natychmiast najpóźniej do 15. 11. do sprzedania za 12.0 0 000 mkp. Informacji udziela się tylko kupującym. Maślankowski, Grudziądz, ul. Młyńska nr 7, u pana Olszewskiego. 4013

Baczność P. T. Kupcy!

Venetia

Tow. Akc. Specjalnej Fabryki czekolady, cukierków, karmelków biszkoptów poleca swoje wyroby hurtownie i detalicznie po cenie ściśle fabrycznej.

Odsprzedawcom specjalny rabat.

Zamówienia prosimy nadsyłać tylko do naszej Filji w Grudziądzu Mickiewicza 4. Telefon 965

Zamówienia pocztówką wystarczą.
3230

SŁOMĘ i SIANO

każdą ilość zakupuje i prosi o oferty

Wąbrzeska Sieczkarnia Motorowa

W. CIESIELSKI, Wąbrzeźno

Telefon 86. 32?2

Poszukiwany od zaraz lub później

TECHNIK BUDOWLANY

który załatwiać może polską i niem. korespondencję.

Także **MŁYNARZ,** który przy budowie nowego młyna ma być czynny, a po ukończeniu takowy prowadzić. Zgłoszenia przy wolnej pensji i wolnem mieszkaniu proszę nadsyłać do

A. MISCHKER, tartak parowy
Drzycim, powiat Świecki. (?307

Poszukuję od zaraz lub 1 listopada r. b do oddziału bławatów.

dzielnego ekspedjenta,

który zarazem jest dekoratorem

1 lub 2 ekspedjentki,

pierwszorzędne siły, do oddziału konfekcji damskiej. Oferty uprasza się piśmiennie z podaniem wys. pensji i odpisem świadectw. 33?7

Franciszek Bialik, Grudziądz, Rynek 6.

Tanie źródło!

Rozmaite towary na kostjumy, bluzki i fartuchy towary płócienne na bieliznę i pościel Barchany, flanele i t. p. oraz wszelkie dodatki krawieckie

poleca

Est. Berger, Grudziądz, Groblowa 13/p
Prywatne mieszkanie przeto naist. ej

Do wydzierżawienia od zaraz

majątek

ponad pięćset mórg obszaru.

Bliższe wiadomości Obszar dworski Gogolin poczta Podwiesk, telefon 6 4011

Starą, zużytą

BIELIZNĘ

i szmaty do czyszczenia kupuje w każdej ilości

Drukarnia Pomorska

Grudziądz, Groblowa 27/29.

!ZABAWKI!

HURTOWNIA

A. KRECZMER

POZNAŃ, Wielkie Garbary 29

OZDOBY NA CHOINKĘ.

Kino Korso

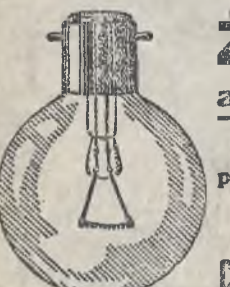
Dzisiaj premiera dramatu sensacyjnego

Zemsta mieszańca

w 2 częściach — 8 aktach. 3330

Obie części wyświetla się razem.

Żarówki automobilowe

poleca 102

po cenach fabrycznych

WIELKOPOLSKA CENTRALA ŻARÓWEK

W. Tomaszewski i Ska Poznań
ulica Fr. Ratajczaka 36. Telefon nr. 15-86.

Przeniesienie.

Skład fabryczny papierosów

PATRIA

Ganowicz i Wlekliński Tow. Akc.

znajduje się teraz przy ul. Groblowej nr. 30

(narożnik ul. Sta o Rynkowej).

Wszelkie gatunki papierosów oraz tytunie już nadeszły. 3334

Leon Krzywiński.

Ogłoszenie!

Sól warzonkę

z Państwowej Żupy Solnej w Inowrocławiu polecamy w ładunkach wagonowych i w cząstkowych wysyłkach kolejowych, po cenie bardzo przystępnej.

Hurtownia Branży Kolonialnej

Sp. zap. z ogr. odp. 3324

Tel 63 **w Inowrocławiu.** Tel 63

Adres telegraficzny „Fortuna"

Bezpłatna Państwowa Szkoła Przemysłu Ludowego i gospodarstwa (żeńska i męska), koszykarstwa i stolarstwa

w Kościerzynie.

Oprócz nauki pracy warsztatowej wykłada się w obydwu szkołach przedmioty ogólno kształcące: język polski, historja, geografja handlowa rachunkowość rysunki zawodowe nauka społeczna, ogrodownictwo, sadownictwo i śpiew

Dla uczenic i uczni mieszkających na całkowite utrzymanie i naukę 20 000 mk. (dwadzieścia tysięcy marek) miesięcznie albo produktami spożywczymi wartości tejże sumy. Nauka gry fortepianowej za osobną dopłatą 3322

Państwowa Szkoła Przemysłu Ludowego na Kaszubach.

Najtaniej

Węgiel

drzewo, torf, cement, wapno

wagonowo i w małych ilościach z dostawą do domów poleca 3041A

Dom Handlowy Bracia Rosińscy
Telefon 81 Grudziądz Trynkowa 3a

FABRYKACJA i HURTOWNIA FIRAN
B. GŁOWACKI
POZNAŃ - STARY RYNEK 83 II p. Wejście z ul. Zamkowej 7a

TELEFON 3314. ADR. TELEGR. HURTFIRAN

POLECA FIRANY, PORTJERY, STORY, ROLOSY, KAPY NA ŁÓŻKA, SERWETY, DYWANIKI, CHODNIKI, DYWANY, MATERJAŁY NA POKRYCIA MEBLI, FIRANY Z METRA W WIELKIM WYBORZE.

Maszyny i urządzenia do przetworów spożywczych. **Urządzenia ogrzewnicze i zdrowotne. Uszczelnienia do maszyn i przewodów. Otuliny** (izolacje) **korkowe i termolitowe. Artykuły chemiczne. Lakiery smołowe. Oleje maszynowe** specjalne i smary. **Pasty i zaprawy. Cement i wapno** wagonowo poleca (3861

INŻ. M. NOWICKI

Biuro Techniczne **Tel. 97.**

Grudziądz, ul. Strzelecka Nr. 1. I piętro.

Przyjmuje się wszelkie zlecenia przemysłowe. Oferty na żądanie

---

Baczność! **Baczność!**

Każdą większą i mniejszą ilość

żelaza

każdego rodzaju jako i

szyny, żelazo lane i kute, metale, szmaty, papier i szkło

kupuje i płaci ceny najwyższe.

Józef Skibiński 2133

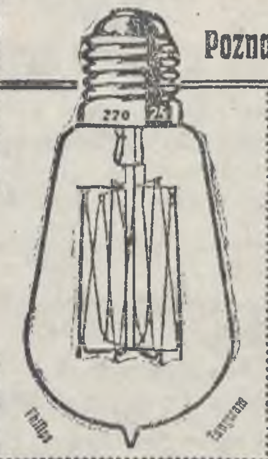
właściciel Kabatek.

Plac 23 Stycznia. Telefon 92.

WIELKOPOLSKA CENTRALA ŻARÓWEK
W. TOMASZEWSKI i Ska.

Poznań, ulica Fr. Ratajczaka 36 — Telefon 1586

Żarówki elektryczne Philips Tungsram i automobilowe

Siatki do gazu Żar

Cylindry do gazu

Tulipany i klosze do elektr. i gazu

Sprzedaż tylko hurtowo

Poszukujemy od 1. 11. b. r.

dzielnego ekspedjenta
do działu bławatów.

Zgłosz. z dołącz. odpisu świadectw, fotografji i podaniem wysokości wynagrodzenia przesłać firmie

Chudziński & Maciejewski
Świecie nad Wisłą. 3308

Siano - słoma!

Odbieram codziennie dla formacji wojskowych **siano i słomę w Tarpnie** (Minowiec) od 8—4 bez przerwy. Regulacja po cenach dziennych następuje na miejscu. Droga z miasta: przez ul. Mało-Młyńską brukiem prowadzonym do Małego-Lniska.

Paweł Witkowski, Grudziądz
Plac 23-go Stycznia 4/5. —— **Telefon 352.**

(2766)

Posady

Potrzebny fachowy

SEROWAR
do **parowej mleczarni.** Zgłaszać się do firmy „ZIEMIANIN" w Grudziądzu Plac 23 Stycznia nr. 11. (3950

Do mego składu żelaza poszukuję zaraz **energicznego**

pomocnika
ewtl. z mieszkaniem i utrzymaniem. 3301

J. Markowski, składy żelaza **Lidzbark (Pom.)**

Kasjerka
obeznana z książkowością szuka odpowiedniej **POSADY** od 1. 11. lub 15. 11. 22. O łaskawe oferty uprasza się do Głosu Pom. pod nr. 3990.

Sprzedaże

FORTEPIAN
płaski format, w dobrym stanie natychmiast na sprzedaż. Oferty do Głosu Pomorsk. pod „Fortepian".

Futro damskie
kiozowe na pop elicach korzystnie na sprzedaż. Kwiatowa 28 I. (2242

Sprzedam tanio (3995

ubranie wo skowe
i rewolwer automat. Forteczna 23. I. O 1 2-4.

Dobrze

dojna krowa
jest natychmiast do sprzedania. Bliższych informacji udziela (3318 **Gorny Młyn,** ulica Młyńska 1 a.

Różne

SUCHOTY

oraz wszelkie choroby

piersiowe

2336a leczy „Balsam Thiocolan Age." Używa się za poradą lekarza. Sprzedają apteki i drogerje. Hurt. Umbreit Co., Poznań.

Dla kupców z odpowiednim kapitałem **poszukujemy**

majątków
rodzaju, gościńców, kamienic, will, warsztatów, obory, gospodarstw mniejszych i większych.

Biuro Fr. Święlego, Grodz.sk-Poznań, Bukowska 62.

Telefon 9. 3289

Kino Korso

Kryształ-cel Ceny kordial

Od wtorku do poniedziałku kolosalny film:

Szatan Bolszewizmu
Tragedja Rosji w 6 aktach

I. Zjawienie się szatana-bolszewika

II. Bolszewizm działa

III. Precz szatanie

IV. Staro oślepiona żądza złota

V. Śmierć burżujowi.

IV. Bolszewizm zrujnował wszystko.

Powyższy film reprezentuje największy utwór teraźniejszości nadzwyczaj ciekawych wydarzeń. (3317

Poszukuję pierwszorzędnej

dyrektrycy
na francuskie suknie. 3295

Oferty z fotografją i odpisem świadectw do **B. Cyrus, Bydgoszcz, Gdańska 155.**

Poszukujemy zaraz dzielnych

KRAWCÓW
do naszego męskiego działu miarowego. 3306

Zgłoszenie przesłać prosimy do firmy

Chudziński & Maciejewski

Świecie nad Wisłą. (3306

Kotlarzy
miedzianych, samodzielnych, na wysoką płacę, i stałą pracę poszukujemy.

Dziabaszewski i Ska.
Fabryka maszyn i kotlarnia **Poznań,** ul. Przemysłowa. (3192

Znawcy żądają wszędzie!
Przemysławkę najlepsze wody

Przemysławkę kwiatową kolońskie

Extrait Róża Polska dla pań

„ **Handicap** dla panów

perfumy niezrównanej jakości

KREM i PUDER MIAFLOR
ściśle hygieniczne, nietłuszczące

Znane wyroby fabryki perfum i kosmetyków.

HENRYK ŻAK W POZNANIU

2836

OTTO WALKER
JUBILER ZE SZWAJCARJI

Grudziądz, Józefa Wybickiego 17/19

Posiada wyłączne przedstawicielstwo, największych firm warszawskich nakrycia stołowego t. j. wsz lkiego rodzaju noży, widelcy łyżek i temu pod.

Zakład otwarty od godz. 10—1 i 3—6

2007a

ALEŻ PANOWIE KUPCY
nie zawracajcie mi głowy, jakimiś proszkami, bo ja prócz „Saponu" nic innego do mej bielizny nie używam. „Sapon" z marką koszulką używam od 15-stu lat i wiem, że nic lepszego po wojnie nie wymyślono, to też ze spokojnem sumieniem mogę i innym gospodyniom ten świetny środek polecić. — Wyrabia go

CHEMICZNA FABRYKA „ERGASTA"

C. Nagórski w Starogardzie (Pomorze).

Dziś już jest każdemu znanem, iż najlepiej kupuje się maszyny i narzędzia rolnicze wprost w fabryce maszyn

Nitsche i Ska
w Poznaniu.

Biura centralne św. Marcin 33. — Telefon 1478.

Fabryka z głównemi składnicami ul. Kolejowa 1-3. Tel. 6043

tamże specjalne oddziały reparacyjne i wykonanie urządzeń przemysłowych.

Obsługa rzetelna i fachowa

Dnia 17 bm zmarł we Wrzeszczu członek Rady Nadzorczej były współwłaściciel naszych zakładów

tajny radca

Dr. Inż. A. Ventzki

W śp. zmarłym tracimy doświadczonego i wielce zasłużonego doradcę, któremu zachowamy zawsze wdzięczną pamięć.

Rada Nadzorcza i Zarząd
Pomorskich Zakładów Ceramicznych Tow.Akc.
dawniej M. Falck i S-ka, Grudziądz. (3333

Ogłoszenie.

Z powodu niemoralnego prowadzenia się mojej żony **Marjanny Włodarczyk**, zamieszkałej przy ulicy Cegielnianej nr. 4 opuściłem takową i żadnych długów zaciągniętych przez nią płacić nie będę. (4008

Stanisław Włodarczyk.

Każdą ilość

starego ołowiu i cyny

kupuje i prosi o oferty

Drukarnia Pomorska

Grudziądz.

---

2 maszyny do pisania

z alfabetem polskim

„Remington"

do sprzedania. 3338

Związek Kupiecki Grudziądz, Wybickiego 31.

Lampa pierwszorzędnej jakości!

Kto zamierza oszczędzać, niech używa tylko

żarówki ½ Watt.

Dziś rano o godz. 3 ej zasnął w Bogu mój ukochany mąż, nasz drogi ojciec, brat i dziadek ś. p.

Józef Wyszewski

przeżywszy lat 75, o czem donosi

Stroskana Rodzina

Grudziądz, dnia 19. X. 1922 r.

Pogrzeb odbędzie się w poniedziałek o godz. 4-tej z domu żałoby, Plac 23-go Stycznia nr. 10.

Urzędowe obwieszczenia

w adz miejskich.

Za niniejszy dział odpowiada według prawa prasow. nadsekretarz miejski

Damazy Raszkowski w Grudziądzu.

Komenda Uzupełnień Koni Grudziądz — sprzedaje dnia 25 października 1922 r. o godz 9-tej rano w Grudziądzu na Placu Ćwiczeń przy koszarach Gen. Hallera, ul. Lipowa nr. 14/22 — drogą publicznej licytacji

konie wojskowe i źrebięta

od klaczy wojskowych. (3323

Grudziądz, dnia 11 października 1922 r.

Prezydent miasta
J. Włodek.

Ogłoszenie.

Niniejszem zwracamy pp. właścicielom domów i t. d. uwagę na to iż jest ich obowiązkiem należycie przed mrozem ochronić nasze wodomierze. Okna do piwnic mają być zamknięte i doskonale opakowane. Za spowodowane przez mróz uszkodzenia wodomierzy będą pp. właściciele domów odpowiedzialni, i będą ponosić powstałe nam przez to koszta. (3332

Miejskie Tramwaje, Elektrownia i Wodociągi Grudziądz.

Baczność Garbarnia

Grudziądz ulica Murowa i Szkolna (narożnik)

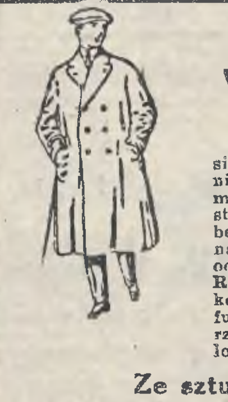
fachowe 4007

garbowanie skór

wszelkiego rodzaju

wyrabianie do futer, dla pań i panów kołnierze, mufki i koce i t. p. **Gwiazdowski.**

Wielka Wyprzedaż resztek.

Przy sporządzeniu remanentu z powodu przeniesienia naszych składów wyrobów włóknistych do przedniejszego lokalu, okazało się że posiadamy niezliczoną moc resztek ze starych zapasów i wobec tego postanowiliśmy wysłać każdemu w cenie własnego kosztu bez zadatku po otrzymaniu adresu W razie gdyby ceny naszych resztek nie okazały się o połowę taniej od cen rynkowych przyjmujemy takowe z powrotem. Resztki nasze nadają się na śliczne męskie ubrania, kostjumy damskie lub płaszcze i pokrycia bekiesz lub futra. Resztki te są z materjałów ubraniowych, pierwszorzędnych fabryk, pełnej szerokości we wszystkich kolorach czysto wełniane.

Ze sztuki było u nas sprzedawane

dawniej za 3 metry			obecnie za 3 metry		
gatunek	„A"	12000 mk.	gatunek	„A"	8000 mk.
„	B	20 500 „	„	B	15 600 „
„	C	23 500 „	„	C	17 800 „
„	D	27 500 „	„	D	21 000 „
„	E	30 600 „	„	E	25 400 „
„	E	37 500 „	„	F	29 300 „

Na żądanie Klijenta dodajemy pełny komplet podszewki pod marynarkę, kamizelkę, spodnie, kieszenie i do rękawów po mk. 6200, wyższy gatunek mk. 7800, najwyższy mk. 9 200.

Resztki na palta jesienne i zimowe

Gatunek A	mk. 21 000	Na palto	(3321
„ B	„ 25 800		
„ C	„ 32 400		
„ D	„ 36 800		
„ E	„ 40 700		

Resztki na palta są to materjały miękkie, grube, w ładnych kolorach po lewej stronie kraty lub pasy zastępujące podszewkę.

Zamówienie wysyłamy pocztą za pobraniem (zaliczenie) bez zadatku, płaci się przy odbiorze. Opakowania na rachunek zamawiającego mk. 1000.

Bez ryzyka! W razie gdy wysłany towar nie spodoba się, zamieniamy na inny lub zwracamy pieniądze niezwłocznie.

Zamówienia prosimy adresować bezpośrednio do

Warszawskiego Składu Fabrycznego

„Warszawska Konkurencja"

Sp. z ogr. por.

Warszawa, Zielna 51 (róg Królewskiej) Telefon 175-91.

Za nasze towary otrzymujemy codziennie wiele podziękowań.

Uwaga! Przy zamówieniach na resztki prosimy załączyć w liście przy zamówieniu następujący wycinek:

Kupon na kupno resztek
w Warszawskim Składzie Fabrycznym „Warszawskiej Konkurencji"
Warszawa, Zielna 51 (róg królewskiej).

Czytelnik „Głosu Pomorskiego"

Imię i nazwisko...

Poczta... Wieś...

Nr. domu.................. Powiat.................. Ziemia..................

PRZEDMIOTY STAROŻYTNE

kupuje (3312

Księgarnia „Louis Türk"

Oddział Antykwarjat

Poznań, ul. 27 Grudnia 15.

Wilk-owczarek

ciemno brunatny, zwieszające uszy, duży, zbiegł 20 b.m. Własność rządowa— odprowadzić do Szkoły żandarmerji Poniatowskiego Tarpno 4015

Pierwsza Polska Fabryka Żarówek, istniejąca od 1907 r.

wyrabia wszelkie gatunki i woltaże

Generalne Przedstawicielstwo na Wielkopolskę, Pomorze i Górny Śląsk

W. Badurski i K. Kubanek, Poznań

Patrona Jackowskiego 31. (3323) **Telefon 1333.**

Zguby

Zgubiono

papiery wojsk.

na nazwisko Wacław Zalisz. Uprasza się o zwrot takowych. Długa nr. 14. I. (4016

Posady

Lepsza panienka

znająca się cośkolwiek w gotowaniu, poszukuje od zaraz **POSADY** jako pomocnica w polskiej lepszej kuchni.

Zgłoszenia do Głosu Pomorsk. pod nr. 40..

Dzielnego werkmistrza

obeznanego dokładnie z budową konstrukcji żelaznej, znającego obliczanie akordowe i wypłatę robocizny, władającego językiem polskim i niemieckim, poszukuje się natychmiast.

Uwzględnia się ubiegających o powyższą posadę obeznanych z sygnałami kolejowymi.

Zgłoszenia z podaniem wysokości pensji, odpisem świadectw oraz poleceniami upraszamy przesyłać wprost pod naszym adresem:

Fabr. sygnałów dla kolei żelazn.

C. Fiebrandt i Ska.

T. z o p. 3277

Bydgoszcz-Okole.

Różne

SKŁAD kolonjalny

z mieszkaniem zaraz do odstąpienia. Łask. zgł. uprasza się pod nr 4017 do Głosu Pomorskiego

---

Warkocze!

olbrzymi wybór

Tanie ceny!

TESKE

Józefa Wybickiego 36. 4009

Obelgę

wyrządzoną panu właścicielowi ziemskiemu **Jankowskiemu** w Janowie przez spowodowanie rewizji domowej niniejszem cofam. 4004

Wannow, Hausfeld

Cebulę

po przystępnej cenie poleca **Nitecki**, Toruń **Kopernika 37.** 3337

Sprzedaże

SZCZAPY

nadeszły!

Ci, którzy zamówili, mogą odebrać. Dalsze zamówienia przyjmuję każdego czasu i proszę się do mnie zgłosić z całem zaufaniem

Handel Drzewa Węgla i Torfu

FELSKI, Mickiewicza 7

4000

Tanio na sprzedaż

kompl. **KOZŁY do formierowania** z cynk. płytami i cież **dębowy BUFET**, Ogrodowa 5.

Sprzedam

DOM

jedno piętrowy murowany z ogrodem owocowym i morgą ogrodu ważywnego Małe Tarpno 54 Garewicz. (3988

Mieszkania

Zaraz **pokój umebl.**

dla inteligentnej osoby Kolonja Tuszewo nr. 21. Wolska. 4019

Dobra Reklama

w popularnem piśmie to pewna egzystencja

Jeśli chcesz więc

coś szybko sprzedać, kupić lub wymienić, znaleźć pożyczkę, pracę lub pracownika

ogłoś to natychmiast w

Głosie Pomorskim

a z rezultatu będziesz zadowolony.

Przy częstszych ogłoszeniach rabat!

Bank Ludowy

Założony w r. 1890.

Grudziądz, Józefa Wybickiego 21.

Załatwia zlecenia bankowe,
Przyjmuje wkładki i oszczędn.
i oprocentywuje według umowy.

30902

Najpopularniejszy (3334

ból głowy i migrenę

usuwają proszki z kogutkiem

MIGRENO NERWOSIN

Sprzedaja wszystkie apteki i drogerje.
HURT. Umbreit & Co, Poznań

Farbiarnia--Pralnia Chemiczna i Parowa Pralnia Bielizny

G. Gedo (dawniej „Edelweiss") **w Grudziądzu**

uskutecznia wszelkie zlecenia w przeciągu 8-miu dni — pilne w ciągu 2 ch dni solidnie i punktualnie.

Filje przyjmują: **Długa 8**

Toruńska 16

Plac 23 Stycznia 18

i w fabryce Tuszewska Grobla 54

3308

WEŁNĘ

brudną i czyszczoną z tegorocznego strzyżenia kupuję każdą ilość za gotówkę i uprasza oferty

Biuro Fr. Świętego, Grodzisk (Poznań.)

Telefon 9. (3310

WYDZIAŁ INFORMACYJNY o zdolności płatniczej

osób i firm przy **CENTRALI DETEKTYWÓW PRYWATNYCH w Warszawie Marszałkowska 99, (telef. 184-79)** poszukuje na prowincji

ZDOLNYCH AKWIZYTORÓW

do sprzedaży książek abonamentowych

Pożądane referencje. (3287

Osoby ubiegające się złożą oferty z podaniem dokładnych personalji. Pierwszeństwo osoby zajęte w przemyśle, handlu i byli pracownicy instytucji pokrewnych przed wojną. **Oferty nadsyłać do d. 1 listopada 1922 r.**